

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

દાખલ તારીખ : ૦૩/૧૨/૨૦૨૫

જાહેર તારીખ : ૧૬/૦૧ / ૨૦૨૬

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાતની ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં
આર / વિશેષ ફોજદારી અરજી (બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ)
નં. ૧૫૯૬૨ સાથે ૧૫૯૬૩ / વર્ષ / ૨૦૨૫

રીપોર્ટિંગ માટે માન્ય છે

– હા / ન

વિનોદ તિલકધારી તિવારી – વિરુદ્ધ – ગુજરાત રાજ્ય અને બીજા.

ઉપસ્થિતી : :

શ્રી ભાર્ગવ ભટ્ટ, વિદ્વાન વકીલ, સાથે શ્રી દેવર્ષ પંડ્યા, વિદ્વાન વકીલ,
શ્રી મનન એસ. દોશી (૯૭૯૫), શ્રી કિશન આર. ચાકવાવાળા (૯૮૪૬)

– અરજદાર ક્રમાંક ૧ માટે

શ્રી હાર્દિક દવે, સરકારી વકીલ, સાથે શ્રી ચિંતન દવે, વધારાના સરકારી વકીલ,
સુશ્રી મોનાલી ભટ્ટ, અધીક સરકારી વકીલ અને

શ્રી પ્રણવ ધાગટ, અધીક સરકારી વકીલ,

– સામાવાળા ક્રમાંક ૧ માટે

ખંડપીઠ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ

એન.એસ. સંજય ગૌડા

અને

ડી.એમ.વ્યાસ.

સી.એ.વી. – ચુકાદો (માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એન.એસ. સંજય ગૌડા દ્વારા)

અનુક્રમણિકા

અનુ ક્રમ	વિગત	પાના નંબર
૧	દાવા ની હકીકતો	૨ – ૬
૨	અરજદારો વતી રજૂઆતો	૬ – ૯
૩	રાજ્ય વતી રજૂઆતો	૯ – ૧૧

૪	વિચારણા માટે ઉભા થતા પ્રશ્નો	૧૧ - ૧૨
૫	મુદ્દો ૧: બંદી પ્રત્યક્ષીકરણના હુકમની જાળવણીક્ષમતા	૧૨ - ૧૮
ક.	ધરપકડ અને કાયદાનો કબજો ના સંદર્ભમાં BNSS ની ઝાંખી	૧૮ -
ક-૧	ધરપકડ સમયે	૧૮ - ૨૦
ક-૨	ધરપકડ પછી	૨૦ - ૨૩
ક-૩	"કાયદાનો કબજો" ની વિભાવના	૨૩
૩-એ	તપાસ દરમિયાન કાયદાનું પાલન	૨૩-૩૧
૩-બી.	તપાસ પૂર્ણ થયા પછી કાયદાનો કબજો	૩૧ - ૩૪
ક	"જામીન" ની વિભાવના	૩૪ - ૩૫
૭.	સત્ર અદાલત દ્વારા આરોપ નક્કી કરવા બાબતે દાવા ની કાર્યવાહી	૩૫ - ૩૭
૮.	ભારતીય ન્યાય સુરક્ષા સંહિતા ના પ્રકરણ -૨૬ ની ઝાંખી	૩૭ - ૪૪
૯	દાવા ની કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી જામીન પર મુક્ત થવાનો હક	૪૪ - ૪૯

૧) વિપુલ તિવારી અને પ્રતીક તિવારીના પિતાએ બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર જારી કરવાની માંગ કરતી આ અરજી રજૂ કરી છે જેમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે તેમના પુત્રોને ગેરકાયદેસર અટકાયતમાં રાખવામાં આવ્યા છે અને તેથી તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવાની જરૂર છે.

૧ - દાવા ની હકીકતો

૨) ૨૩.૦૯.૨૦૨૪ ના રોજ બી.એન.એસ.ની કલમ ૧૮૯, ૧૮૯(૨), ૧૧૫(૨),

૨૯૬(બી), ૧૦૩(૨), ૭૬ અને ૬૧(૨) અને જીપી એક્ટની કલમ ૧૩૫(૧) હેઠળ ગુનાઓ માટે નોંધાયેલા ગુનામાં વિપુલ તિવારીને આરોપી નં. ૧ તરીકે અને પ્રતીક તિવારીને આરોપી નં. ૨ તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. બ્રિજેશકુમાર પુત્ર રવિન્દ્રકુમાર શ્રીકૃષ્ણ તિવારી નામનો બીજો આરોપી (એ-૩) પણ હતો.

- ૩) ૨૬.૦૯.૨૦૨૪ ના રોજ વિપુલ તિવારીની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, અને તેમણે ૦૭.૧૦.૨૦૨૫ ના રોજ સત્ર અદાલત સમક્ષ જામીન માટે અરજી દાખલ કરી હતી. જોકે, ૦૬.૧૧.૨૦૨૫ ના આદેશ દ્વારા આ જામીન અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને જામીન અરજીના અસ્વીકાર સામે, વિપુલ તિવારીએ આઅદાલત સમક્ષ Cr.MA નં. ૨૪૫૯૭ ઓફ ૨૦૨૫ દાખલ કર્યો છે અને તે વિચારણા હેઠળ હોવાનું જણાવાયું છે.
- ૪) બીજા આરોપી પ્રતીક તિવારીએ ૦૪.૧૦.૨૦૨૪ ના રોજ આગોતરા જામીન માટે અરજી દાખલ કરી હતી, પરંતુ સત્ર અદાલ ૧૮.૧૦.૨૦૨૪ ના રોજ તેને ફગાવી દીધી હતી. ત્યારબાદ, તેમણે ૨૦૨૪ ના Cr.MA નં. ૨૧૫૪૩ માં આ ન્યાયાલય નો સંપર્ક કર્યો, પરંતુ અરજદાર દ્વારા ૨૮.૧૦.૨૦૨૪ ના રોજ આ અરજી પણ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી. ત્યારબાદ ૦૯.૧૨.૨૦૨૪ ના રોજ તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી.
- ૫) ત્યારબાદ, પ્રતીક તિવારીએ ૧૩.૦૧.૨૦૨૫ ના રોજ સત્ર અદાલત સમક્ષ જામીન અરજી દાખલ કરી. જોકે, સત્ર અદાલત ૦૭.૦૨.૨૦૨૫ ના રોજ આ નિયમિત જામીન અરજી ફગાવી દીધી હતી અને ત્યારબાદ તેમણે ૨૦૨૫ ના Cr.MA નં. ૩૫૮૧ માં આ ન્યાયાલય નો સંપર્ક કર્યો હતો, પરંતુ આઅદાલત પણ ૨૬.૦૩.૨૦૨૫ ના રોજ આ નિયમિત જામીન અરજી ફગાવી દીધી હતી.
- ૬) આઅદાલત દ્વારા તેમની જામીન અરજીઓ ફગાવી દેવા સામે, પ્રતીક તિવારીએ ૨૦૨૫ ના SLP ફોજદારી નં. ૭૬૩૭ માં માનનીય સર્વોચ્ચ ન્યાયાલય નો સંપર્ક કર્યો, પરંતુ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આ અરજી ફગાવી દીધી. આમ, પ્રતીક તિવારીની જામીન પર મુદત વધારવાની વિનંતી જિલ્લા અદાલત દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ

આઅદાલત અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તેને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

- ૭) પ્રતિક તિવારીએ ૧૭.૦૯.૨૦૨૫ ના રોજ સત્ર અદાલત સમક્ષ બીજી જામીન અરજી દાખલ કરી હતી, પરંતુ તે પછી ૦૧.૧૦.૨૦૨૫ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ તેમણે બીજી વખત જામીન મેળવવા માટે સી.આર.એમ.એ. નંબર ૨૧૪૨૫/૨૦૨૫ માં આ ન્યાયાલય નો સંપર્ક કર્યો હતો અને આઅદાલત દ્વારા ૧૩.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ તેને પછી ફગાવી દેવામાં આવી હતી.
- ૮) આમ, ઉપરોક્ત હકીકતો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વિપુલ તિવારી અને પ્રતીક તિવારી બંનેની ગુનો કરવાના સંબંધમાં ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને જામીન પર મુક્તિ માટેની તેમની વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવી છે અને તેથી તેઓ કાયદાના કબજામાં છે.
- ૯) જામીન આપવા સંબંધિત ઉપરોક્ત કાર્યવાહી પડતર રહેતી વખતે, પોલીસે તેમની તપાસ પૂર્ણ કર્યા પછી ૧૭.૧૨.૨૦૨૪ ના રોજ આરોપ-પત્ર શીટ દાખલ કરી છે.
- ૧૦) આરોપીઓ સામેના ગુનાઓ સત્ર અદાલત દ્વારા ફક્ત સુનાવણીપાત્ર હોવાથી, દંડાધીકારી ૦૧.૦૧.૨૦૨૫ ના રોજ દાવો સત્ર અદાલત ને સોંપ્યો. ત્યારબાદ, સત્ર અદાલત ૧૩.૦૧.૨૦૨૫ ના રોજ દાવો સત્ર દાવો નંબર ૧૨૬/૨૦૨૫ તરીકે નોંધ્યો.
- ૧૧) ત્યારબાદ, સત્ર દાવા માં ૧૮.૦૬.૨૦૨૫ ના રોજ આરોપીઓ સામે આરોપ ઘડવામાં આવ્યો અને વિપુલ તિવારી દ્વારા આઅદાલત સમક્ષ Cr.MA ૧૨૮૮૩/૨૦૨૫ માં આરોપ ઘડવાને પડકારવામાં આવ્યો. આ અદાલત ૦૭.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજના આદેશ દ્વારા આરોપ ઘડવાના આદેશને રદ કર્યો અને મામલાની નવેસરથી સુનાવણી કર્યા પછી આરોપ ઘડવાનો નિર્દેશ આપ્યો.
- ૧૨) આરોપ-પત્ર ઘડવાના આ આદેશને આ અદાલત સમક્ષ Cr.MA નં. ૧૭૯૫૮/૨૦૨૫ માં પડકારવામાં આવ્યો હતો પરંતુ નવી અરજી દાખલ કરવાની સ્વતંત્રતા સાથે ઉપરોક્ત અરજી પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. આઅદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી સ્વતંત્રતા અનુસાર, વિપુલ તિવારીએ Cr.MA નં. ૧૮૫૦૩/૨૦૨૫ માં બીજી અરજી દાખલ કરી

હતી પરંતુ તે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, સત્ર અદાલતે ૨૯.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ આરોપીઓ સામે આરોપો ઘડ્યા.

૧૩) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે **BNSS** ની કલમ ૨૩૦ ના પાલન માટે અરજીઓ કરવામાં આવી હતી, એટલે કે, માર્ચ, ૨૦૨૫ માં દસ્તાવેજો પૂરા પાડવા માટે અને જૂન, ૨૦૨૫ માં તેને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. જોકે, જુલાઈ, ૨૦૨૫ માં, વિપુલ તિવારી દ્વારા **BNSS** ની કલમ ૪૪૮ હેઠળ દાવો તબદીલ કરવા માટે પણ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે ૨૩.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આદેશની વિરુદ્ધ, સત્ર દાવો નંબર ૧૨૬/૨૦૨૫ માં મુખ્ય અધિકારી ના તબદીલ માટે આઅદાલત સમક્ષ ૨૦૨૫ ની એક ખાસ ફોજદારી અરજી નંબર ૧૧૧૩૮ પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે જ તેના નિર્ણય માટે પડતર છે.

૧૪) દલીલો પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે ૨૯.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ, આરોપીએ મુખ્ય અધિકારીને રદ કરવાની અરજી કરી હતી, પરંતુ ૨૯.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ તેને નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ૩૦.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ, એકમ ન્યાયધીશ સમક્ષ મુખ્ય અધિકારી સામે ફરિયાદો અને આશંકાઓનો આરોપ લગાવતી અરજી પણ રજૂ કરવામાં આવી રહી છે. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે આરોપીઓએ તેમના દાવા ના તબદીલ ની માંગ કરી હતી અને હુકમ મેળવવામાં નિષ્ફળતા પર, તેઓએ મુખ્ય અધિકારી ની તબદીલીની પણ માંગ કરી હતી.

૧૫) ૧૨.૦૧.૨૦૨૫ ના રોજ, સત્ર અદાલતે દાલતી કાર્યવાહી શરૂ કરી અને ફ.પ.સા. -૧ (મૂળ પ્રથમ માહિતી આપનાર) ની મુખ્ય પૂછપરછ કરવામાં આવી અને ત્યારબાદ સત્ર અદાલતે આ દાવા ને ૦૧.૧૨.૨૦૨૫ સુધી એટલે કે ૧૫ દિવસની અવધિથી વધુ મુલતવી રાખવાની કાર્યવાહી હાથ ધરી.

૧૬) અરજદારોના પિતા, વિપુલ તિવારી અને પ્રતીક તિવારીએ આ તબક્કે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર જારી કરવાની માંગ કરતી અરજીઓ રજૂ કરી છે, જેમાં તેમને ગેરકાયદેસર રીતે આ આધાર પર અટકાયતમાં રાખવામાં આવ્યા છે કે સત્ર અદાલત તેમને ૧૫ દિવસથી વધુ

કબજોમાં મોકલી શકતી ન હતી અને તેથી તેઓ ગેરકાયદેસર અટકાયતમાંથી મુક્ત થવા માટે હકદાર છે.

૨. અરજદારો વતી રજૂઆત:

- ૧૭) અરજદારો વતી હાજર રહેલા શ્રી ભાર્ગવ ભટ્ટના વિદ્વાન વકીલે મૂળભૂત રીતે દલીલ કરી હતી કે અરજદારોને ૧૫ દિવસથી વધુ સમય માટે કબજામાં રાખવાનો આદેશ ભારતીય નાગરિક સુરક્ષા સંહિતા (ટૂંકમાં 'BNSS'), ૨૦૨૩ ની કલમ ૩૪૬ ની પ્રથમ જોગવાઈનું ખુલ્લેઆમ ઉલ્લંઘન છે અને તેથી, તેમને આ ન્યાયાલય ના બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે અને તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવા જરૂરી છે.
- ૧૮) વિદ્વાન વકીલે તેમના દલીલો પર વિગતવાર જણાવ્યું કે જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિનો કબજો ગેરકાયદેસર હોય અથવા કાયદાકીય જોગવાઈની વિરુદ્ધ હોય, ત્યારે તે ગેરકાયદેસર કેદ હશે જે અટકાયત કરનારને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને સ્વતંત્રતા મેળવવાનો અધિકાર આપે છે. તેમણે દલીલ કરી હતી કે કબજાને કાયદેસરતાનો રંગ આપનાર સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના આદેશને પડકારવાની જરૂર નથી કારણ કે તે એક બિન-માન્ય આદેશ હતો અને આ અદાલત આવી ગેરકાયદેસર અટકાયતને બંધ કરવાનો અને અટકાયતીઓને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. તેમણે કાયદાના તેમના પ્રસ્તાવ પર ભાર મૂકવા માટે શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓનો ઉપયોગ કર્યો. સુવિધા ખાતર તે જ બાબતો કોષ્ટક સ્ટંભ (કોઠા) માં વર્ણવવામાં આવી છે.

કાયદાની દરખાસ્ત પર નીચેના સંદર્ભો પર આધાર રાખ્યો

ક્રમ	દાવા સંદર્ભ
	વિગત
(૧)	(૧૯૫૩) ૧ એસસીસી ૩૮૯: રામ નારાયણ સિંહ વિરુદ્ધ દિલ્લી રાજ્ય અને અન્ય : દલીલ કરવી કે જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો

	આદેશ પસાર કરવામાં ન આવે, તો વ્યક્તિની અટકાયત ગેરકાયદેસર હોઈ શકે છે અને બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર જારી કરી શકાય છે.
(૨)	(૨૦૨૨) ૧૩ એસસીસી પૃષ્ઠ: ગૌતમ નવલખા વિરુદ્ધ રાષ્ટ્રીય તપાસ એજન્સી : જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર હોય અથવા સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) અધિકારક્ષેત્રના અભાવથી પીડિત હોય, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી જાળવી શકાય છે અને જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ સંપૂર્ણપણે યાંત્રિક રીતે પસાર કરવામાં આવે તો પણ.
(૩)	(૨૦૨૪) ૩ SCC ૫૧: વી. સેન્થિલ બાલાજી વિરુદ્ધ રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ નાયબ નિયામક અને અન્ય લોકો દ્વારા કરવામાં આવ્યું: સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ પસાર કરતી વખતે ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન ન થાય અને મનનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ ન થાય ત્યારે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી જાળવી શકાય છે તેવી દલીલ કરવી અને જો વ્યક્તિને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર રાખવાના કારણને પડકારવામાં આવી રહ્યો હોય તો જ બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી જાળવી રાખવામાં આવશે નહીં.
(૪)	૧૯૭૧ એસસીસી ઓનલાઈન પેટ ૧૫૫: (પટણા હાઈ ન્યાયાલય): બાબુ નંદન મહાહ વિ. રાજ્ય: એક સમયે ૧૫ દિવસથી વધુની મુદત કરવી કે મેજિ સ્ટ્રુ કમપત્ર આરોપી વ્યક્તિને એક વર્ષ માટે જેલ કબજો માં મોકલી શકતા નથી
(૫)	૧૯૭૪ એસસીસી ઓનલાઈન કેર ૨૬: (કેરળ હાઈન્યાયાલય): કે.પી. વાસુ અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજ્ય જામીનનો આદેશ અંતિમ આદેશ નથી અને જામીન અરજીનો માત્ર અસ્વીકાર કરવાથી કોઈ પરિણામ આવશે નહીં તેવી રજૂઆતોને વિસ્તૃત કરવા માટે, કારણ કે જામીન કોઈપણ સમયે મંજૂર કરી શકાય છે અથવા રદ કરી શકાય છે અથવા તેમાં ફેરફાર કરી શકાય છે.
(૬)	(૧૯૭૪) ૦૨ CAL CK ૦૦૧૯: ચંપાલાલ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય:

	એવો દાવો કરવો કે જામીનનો હુકમ ન તો સંભવિત છે કે ન તો પાછલી અસરથી, ન તો અપેક્ષિત છે કે ન તો મુલતવી રાખવામાં આવ્યો છે અને તે મંજૂર થયાના સમયથી તરત જ અમલમાં આવે છે.
(૭)	હુકમપત્ર અરજી નં. ૫૪/૨૦૨૫: હનુમંત જગન્નાથ નાઝીરકર વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (બોમ્બે ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન ખાતે ન્યાયાલયનું ઉચ્ચ ન્યાયાલય): દલીલ કરવી કે જો ધરપકડ ગેરકાયદેસર હોય, તો જામીન અરજી પહેલાથી જ નકારી કાઢવામાં આવી હોય અને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય તો પણ બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી જાળવી શકાય છે.
(૮)	(૨૦૦૧) જ એસસીસી ૬૬૭: યુપી રાજ્ય વિ. શંભુનાથ સિંહ અને ઓર્સ.: બધા સાક્ષીઓ હાજર હોય ત્યારે અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખી શકાતી નથી તેવી દલીલ કરવી અને એ હકીકત પર ભાર મૂકવો કે અદાલતી કાર્યવાહી દૈનિક ધોરણે થવી જોઈએ અને અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી કરવામાં આવેલા કોઈપણ સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ ૧૫ દિવસથી વધુ ન હોવો જોઈએ.
(૯)	ફોજદારી વિવિધ દાવો નં. ૭૯૭/૧૯૮૨: (અલાહાબાદ હાઈન્યાયાલય) જાનકી વિરુદ્ધ રાજ્ય યુપી : દલીલ કરવી કે કલમ ૩૦૯(૨) તપાસ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી પડતર હોય ત્યારે પણ દાવાને લાગુ થઈ શકે છે.
(૧૦)	૨૦૧૧ (૦) AIJEL-SC ૫૦૭૩૭: પંજાબ રાજ્ય વિ. દેવિન્દર પાલ સિંહ ભુક્ષર: એવી દલીલ કરવી કે જો શરૂઆતની કાર્યવાહી કાયદા સાથે સુસંગત ન હોત, તો પછીની અને પરિણામી બધી કાર્યવાહી પણ નિષ્ફળ જશે અને પરિણામે, આ દાવા માં સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો પ્રારંભિક આદેશ ગેરકાયદેસર હોવાથી, પછીના સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના બધા આદેશો પણ ગેરકાયદેસર રહેશે.
(૧૧)	૧૯૮૯ (૦) એજેલ - હાઈ્ અદાલત ૨૧૨૭૯૧: (ગુજરાત હાઈન્યાયાલય) સુરેશ રામતીર્થ યાદવ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય:

	ફોજદારી કાર્યરીતી સંહિતા, ૧૯૭૩ હેઠળ, કલમ ૩૦૯(૨) ફક્ત દંડાધીકારી ને લાગુ પડતી હતી અને સત્ર જજને નહીં, પરંતુ BNSS, ૨૦૨૩ માં અદાલત શબ્દના ઉપયોગ દ્વારા, તે સત્ર અદાલત સહિત તમામ અદાલતોને લાગુ પડે છે અને પરિણામે સત્ર અદાલત પણ કલમ ૩૪૬(૨) ની પ્રથમ જોગવાઈના આદેશથી બંધાયેલી છે.
(૧૨)	હુકમપત્ર અરજી (CRL.) નંબર ૪૯૧/૨૦૨૨: બિલ્દાવો ચાકુબ રસૂલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા એન્ડ ઓર્સ.:
	આ હુકમપત્ર અરજી દાખલ થયા પછી સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) મેળવવા માટે ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી અને છેતરપિંડીથી બધું જ ખુલી જશે તેવી દલીલ કરવી એ છેતરપિંડી સમાન છે.

૧૯) શ્રી ભટ્ટની દલીલનો સારાંશ અને સાર એ છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને કબજામાં મોકલવાનો આદેશ ગેરકાયદેસર હોય અને સ્પષ્ટ જોગવાઈની વિરુદ્ધ હોય, ત્યારે આ અદાલત ખોટાને પૂર્વવત્ કરવા અને ગેરકાયદેસર રીતે બંધાયેલા વ્યક્તિને સ્વતંત્રતા આપવા માટે બંધાયેલી છે. તેમણે ખાસ દલીલ કરી હતી કે ન્યાયાલય નો આદેશ કાયદેસર રીતે કોઈ વ્યક્તિને અટકાયતમાં રાખી શકે છે, પરંતુ જે ક્ષણે ઉપરોક્ત આદેશ કબજો માટે સમયરેખા સંબંધિત કાયદાકીય પ્રતિબંધનું ઉલ્લંઘન કરે છે, તે ક્ષણે તે ગેરકાયદેસર અટકાયત બની જશે, જે અટકાયતીને મુક્ત કરવાનો અધિકાર આપશે.

૩. રાજ્ય વતી રજૂઆત:

૨૦) બીજી તરફ, વિદ્વાન પીપીએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે આરોપીને ન્યાયિક આદેશો હેઠળ કબજામાં મોકલવામાં આવ્યો હોય ત્યારે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર સ્વીકારી શકાતી નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યાં સુધી આરોપીનો કબજો ન્યાયિક આદેશ અનુસાર હોય ત્યાં સુધી, એવું ક્યારેય દલીલ કરી શકાતી નથી કે કબજો ગેરકાયદેસર હતી.

૨૧) વિદ્વાન પીપીએ એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોને ૧૨.૧૧.૨૦૨૫ થી ૦૧.૧૨.૨૦૨૫ ના આદેશ દ્વારા કબજોમાં મોકલવામાં આવ્યા હતા, જે નિઃશંકપણે ૧૫

દિવસથી વધુ હતો, પરંતુ, ૦૧.૧૨.૨૦૨૫ ના રોજ આરોપીઓની કબજો ૧૫ દિવસનો વધુ સમયગાળો લંબાવવામાં આવ્યો હતો અને આમ, આ અરજીની નોટિસ પરત કરવાની તારીખે તેમની કબજો કાયદેસર હતી અને તેથી અરજી જાળવી શકાય તેમ ન હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે નોટિસ પરત કરવાની તારીખે અટકાયત સંબંધિત હતી અને હુકમપત્ર અરજી રજૂ કરવાની તારીખે નહીં.

૨૨) વિદ્વાન પીપીએ એવી પણ દલીલ કરી હતી કે એકવાર એવું સ્વીકારવામાં આવે કે અરજદારોના સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ન્યાયિક આદેશ હેઠળ હતા, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર જાળવી શકાતી નથી.

૨૩) તેમણે પોતાના દલીલો અને કાયદાના પ્રસ્તાવ પર ભાર મૂકવા માટે નીચેના ટાંકણો પર પણ આધાર રાખ્યો.

નીચે મુજબના સંદર્ભ કાયદાની દરખાસ્ત પર આધાર રાખ્યો

ક્રમ	દાવા સંદર્ભ
	વિગત
(૧)	(૨૦૦૧) ૪ SCC ૬૬૭: યુપી રાજ્ય વિરુદ્ધ શંભુનાથ સિંહ અને અન્ય: (અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે) એવી દલીલ કરવી કે સત્ર અદાલત દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી દૈનિક ધોરણે હાથ ધરવામાં આવશે અને ફક્ત પૂછવા માટે તેને મુલતવી રાખી શકાતી નથી.
(૨)	(૨૦૧૪) ૧૩ એસસીસી ૪૩૬: સૌરભ કુમાર તેમના પિતા વિરુદ્ધ જેલર, કોનીલા જેલ અને એનઆર દ્વારા: (૨૦૧૮) ૯ એસસીસી ૭૪૫: રાજ્ય મહારાષ્ટ્ર અને ઓ.આર.એસ. v. તસ્નીમ રિઝવાન સિદ્દીકી: (૨૦૧૯) ૫ SCC ૨૬૬: ગંભીર છેતરપિંડી તપાસ કાર્યાલય વિરુદ્ધ રાહુલ મોદી અને Anr.: ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ અરજીમાં જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ હોય, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર જાળવી શકાતી નથી અને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ

	(રીમાન્ડ)) ના આદેશની ચદાવા છી કરી શકાતી નથી, તેવી દલીલ કરવી.
(૩)	૧૯૮૮ (૦) એજેલ – એચસી ૨૧૨૭૯૧: સુરેશ રામતીર્થ ચાદવ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય (ગુજરાત હાઈન્યાયાલય) (અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો) સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે કોઈ કારણો આપવામાં આવ્યા નથી એટલા માટે, આરોપીની સતત કેદ ગેરકાયદેસર હતી તે દલીલ કરવી.
(૪)	૧૯૮૩ એસસીસી ઓનલાઈન ઓલ ૮૯૫: સુરજીત સિંહ વિરુદ્ધ યુપી રાજ્ય: કલમ ૩૦૯(૨) માં ઉલ્લેખિત કબજાને કાયદેસર અને ગેરકાયદેસર બંને રીતે ગણવામાં આવશે તેવી દલીલ કરવી.
(૫)	૧૯૭૧ SCC ઓનલાઈન પેટ ૧૫૫: બાબુ નંદન મદ્દાહ વિ. રાજ્ય: (પટના હાઈન્યાયાલય): એવી દલીલ કરવી કે કાયદેસર કબજો નક્કી કરવા માટે નિયમ નિસીના પરત ફરવાની તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી કબજો પર આધાર રાખવો જોઈએ, સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો તે તારીખ પર નહીં.

૨૪) જવાબમાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટે દલીલ કરી હતી કે જો આરોપીને અટકાયતમાં રાખવાનો મૂળ આદેશ અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો પછીનો વધારો આ ઘાતક ખામીને દૂર કરી શકશે નહીં અને કબજો હંમેશા ગેરકાયદેસર રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો ૧૨.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ અટકાયતનો મૂળ આદેશ અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો પછીના બધા આદેશો આપમેળે રદ થઈ જશે કારણ કે પછીના આદેશો ૧૨.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજના બિન-અગાઉના આદેશ પર આધારિત છે.

૪. વિચારણા માટે ઉભા થતા પ્રશ્નો:

૨૫) જો અટકાયતીની કબજો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના

ન્યાયિક આદેશ અનુસાર હોય તો શું બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર જારી કરવાની માંગ કરતી અરજી જાળવી શકાય?

૨૬) શું અદાલતી કાર્યવાહી દરમિયાન આરોપીનો કબજો અમાન્ય કે ગેરકાયદેસર ગણાશે કારણ કે તે કલમ ૩૪૬(૨) ની જોગવાઈમાં નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની વિરુદ્ધ હતી?

પ. બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર જારી કરવા માટેની

લેખિત અરજીઓની જાળવણી અંગે:

૨૭) ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ ની કલમ ૨૨ નીચે મુજબ વાંચો છે:

કલમ –૨૨– ચોક્કસ દાવાઓમાં ધરપકડ અને અટકાયત સામે રક્ષણ–

- (૧) ધરપકડ કરાયેલ કોઈપણ વ્યક્તિને આવી ધરપકડના કારણોની શક્ય તેટલી વહેલી તકે જાણ કર્યા વિના કબજામાં રાખવામાં આવશે નહીં અને તેને તેની પસંદગીના કાનૂની વ્યવસાયીની સલાહ લેવાનો અને તેના દ્વારા બચાવ કરવાનો અધિકાર પણ નકારવામાં આવશે નહીં.
- (૨) ધરપકડ કરાયેલ અને કબજામાં રાખવામાં આવેલ દરેક વ્યક્તિ, ધરપકડના ચોવીસ કલાકની અંદર નજીકના દંડાધીકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે, જેમાં ધરપકડના સ્થળથી દંડાધીકારીની અદાલત સુધીની મુસાફરી માટે જરૂરી સમયનો સમાવેશ થતો નથી અને આવી કોઈપણ વ્યક્તિને દંડાધીકારી ની સત્તા વિના ઉપરોક્ત સમયગાળાથી વધુ સમય માટે કબજામાં રાખવામાં આવશે નહીં.
- (૩) કલમ (૧) અને (૨) માં કંઈ લાગુ પડશે નહીં –
 - (એ) એવી કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે હાલ પૂરતો દુશ્મન પરાયું છે; અથવા
 - (બી) કોઈપણ વ્યક્તિ કે જેની ધરપકડ કરવામાં આવી હોય અથવા નિવારક અટકાયતની જોગવાઈ કરતા કોઈપણ કાયદા હેઠળ અટકાયતમાં લેવામાં આવી હોય.
- (૪) નિવારક અટકાયતની જોગવાઈ કરતો કોઈ પણ કાયદો કોઈ વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવાનો અધિકાર આપશે નહીં, સિવાય કે–
 - (એ) સલાહકાર બોર્ડ, જેમાં એવા વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે જે ઉચ્ચ

ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ છે, રહ્યા છે, અથવા ન્યાયાધીશ તરીકે નિયુક્ત થવા માટે લાયક છે, તેમણે ત્રણ મહિનાની ઉપરોક્ત અવધિ પૂરી થાય તે પહેલાં અહેવાલ આપ્યો હોય કે તેમના મતે આવી અટકાયત માટે પૂરતું કારણ છે:

પરંતુ આ પેટા-કલમમાં કંઈપણ કલમ (૭) ના પેટા-કલમ (બી) હેઠળ સંસદ દ્વારા બનાવેલા કોઈપણ કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત મહત્તમ સમયગાળાથી વધુ કોઈપણ વ્યક્તિને અટકાયતમાં રાખવાની મંજૂરી આપશે નહીં; અથવા

(બી) આવી વ્યક્તિને કલમ (૭) ના પેટા કલમો (એ) અને (બી) હેઠળ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર અટકાયતમાં લેવામાં આવે છે.

(૫) જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિને નિવારક અટકાયતની જોગવાઈ કરતા કોઈપણ કાયદા હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશના અનુસંધાનમાં અટકાયતમાં લેવામાં આવે છે, ત્યારે આદેશ આપનાર અધિકારી, શક્ય તેટલી વહેલી તકે, આવી વ્યક્તિને તે આધારો જણાવશે કે જેના પર આદેશ આપવામાં આવ્યો છે અને તેને આદેશ સામે રજૂઆત કરવાની વહેલી તક આપશે.

(૬) કલમ (૫) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ આદેશ આપતી સત્તાધિકારીને એવી હકીકતો જાહેર કરવાની ફરજ પાડવામાં આવશે નહીં જે આવી સત્તાધિકારી જાહેર હિતની વિરુદ્ધ માને છે.

(૭) સંસદ કાયદા દ્વારા –

(એ) કલમ (૪) ના પેટા કલમ (a) ની જોગવાઈઓ અનુસાર સલાહકાર બોર્ડનો અભિપ્રાય મેળવ્યા વિના, નિવારક અટકાયતની જોગવાઈ કરતા કોઈપણ કાયદા હેઠળ, કયા સંજોગોમાં અને કયા વર્ગ અથવા દાવાઓના વર્ગોમાં, વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખી શકાય છે;

(બી) નિવારક અટકાયત માટે જોગવાઈ કરતા કોઈપણ કાયદા હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ વર્ગ અથવા દાવાઓના વર્ગોમાં અટકાયતમાં રાખી શકાય તે મહત્તમ સમયગાળો; અને

(સી) [[કલમ (૪) ના પેટા-કલમ (એ)] હેઠળ તપાસમાં સલાહકાર બોર્ડ દ્વારા અનુસરવામાં આવતી પ્રક્રિયા.

૨૮) ઉપરોક્ત પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, કલમ - ૨૨ દરેક વ્યક્તિને ધરપકડ અને અટકાયત સામે રક્ષણની ખાતરી આપે છે સિવાય કે તેમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવે.

૨૯) આ કલમ કોઈપણ વ્યક્તિની અટકાયત પર પ્રતિબંધ મૂકતી નથી પરંતુ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેને તાત્કાલિક તેની ધરપકડના કારણો વિશે જાણ કરવી જરૂરી છે, અને તેને તેની પસંદગીના કાનૂની વ્યવસાયીની સલાહ લેવા અને તેના દ્વારા બચાવ કરવાનો અધિકાર પણ નકારવામાં આવશે નહીં. આમ, કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ થયા પછી તરત જ, પોલીસને તેની ધરપકડના કારણ વિશે જાણ કરવી જરૂરી છે અને તેને કાનૂની વ્યવસાયીની સલાહ લેવાનો પણ અધિકાર રહેશે, જે પોલીસે સ્વીકારવો પડશે. આમ, ધરપકડ સમયે વ્યક્તિનું રક્ષણ કરવા માટે પોલીસ માટે બે પ્રક્રિયાગત સલામતીનાં પગલાંનું પાલન કરવાની બંધારણીય આવશ્યકતા છે.

૩૦) કલમ ૨૨ (૨) ધરપકડ પછી અટકાયતની મર્યાદા અંગે પણ સુરક્ષાની જોગવાઈ કરે છે. તે જાહેર કરે છે કે ધરપકડ કરાયેલ અને કબજામાં રાખવામાં આવેલ દરેક વ્યક્તિને આવી ધરપકડના ૨૪ કલાકની અંદર નજીકના દંડાધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે. તે એમ પણ જણાવે છે કે દંડાધિકારી ના અધિકાર વિના આવી કોઈપણ વ્યક્તિને ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખી શકાતી નથી. તે એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે ધરપકડના સ્થળથી દંડાધિકારી સુધીની મુસાફરી માટે લાગેલા સમયને બાકાત રાખવો પડશે.

૩૧) આમ, સૌપ્રથમ તો દરેક વ્યક્તિને એક મૂળભૂત અધિકારની ખાતરી આપવામાં આવે છે, કે ધરપકડ થાય તે ક્ષણે તેને ધરપકડના કારણોની જાણ કરવામાં આવે અને તેને તેની પસંદગીના કાનૂની વ્યવસાયીની સલાહ લેવાના અધિકારથી વંચિત ન રાખવામાં આવે.

૩૨) બીજું, અને વધુ મહત્વનું, મૂળભૂત અધિકાર એ સ્પષ્ટ કરે છે કે પોલીસ દ્વારા ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની અટકાયત ફક્ત ૨૪ કલાકના સમયગાળા માટે જ હોઈ શકે છે અને તેની

ધરપકડ કરનાર વ્યક્તિએ ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને દંડાધીકારી સમક્ષ રજૂ કરવી પડશે અને જો દંડાધીકારી અટકાયત લંબાવવાની મંજૂરી આપે તો જ અટકાયત માન્ય રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પોલીસ ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે જ અટકાયતમાં રાખી શકે છે જો તેને દંડાધીકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય અને દંડાધીકારી તેની વધુ અટકાયત એટલે કે ધરપકડના સમયથી ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે અધિકૃત કરી હોય.

૩૩) કલમ - ૨૨ (૩), જોકે, કલમ - ૨૨ (૧) અને (૨) હેઠળ આપવામાં આવેલા રક્ષણને અપવાદ આપે છે અને સ્પષ્ટ કરે છે કે આ રક્ષણ દુશ્મન વિદેશી અથવા કોઈપણ નિવારક અટકાયત કાયદા હેઠળ અટકાયતમાં લેવાયેલા વ્યક્તિને ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, દેશના દરેક વ્યક્તિને કલમ - ૨૨ હેઠળ ઉપરોક્ત રક્ષણની ખાતરી આપવામાં આવે છે, સિવાય કે દુશ્મન વિદેશી અથવા કોઈપણ નિવારક અટકાયત કાયદા હેઠળ અટકાયતમાં લેવાયેલી વ્યક્તિ.

૩૪) કલમ ૨૨ મૂળભૂત રીતે સૂચવે છે કે વ્યક્તિનો સ્વતંત્ર રહેવાનો અધિકાર એ ભાગ - III હેઠળ વિચારવામાં આવેલી સૌથી મહત્વપૂર્ણ સ્વતંત્રતાઓમાંની એક છે. આ કલમમાં એવી જોગવાઈ છે કે જો કોઈ વ્યક્તિને અટકાયતમાં લેવામાં આવે તો પણ, કડક સુરક્ષા પગલાં ફક્ત તેની અટકાયત સમયે જ નહીં પરંતુ તેના અટકાયતના સમયગાળા દરમિયાન પણ અનુસરવામાં આવશે, જે સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત પણ છે. રક્ષણનું આ બખ્તર બંધારણીય સુરક્ષા હોવાથી, તે સ્પષ્ટપણે અન્ય દરેક કાયદાને ઓવરરાઈડ કરશે અને તેના પર પ્રભુત્વ મેળવશે, સિવાય કે, અલબત્ત, કલમ ૨૨ ની અનુગામી પેટા કલમો હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ, જે નિવારક અટકાયત સાથે સંબંધિત છે.

૩૫) કલમ - ૨૨ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલ સુરક્ષાના કોઈપણ ઉલ્લંઘન સ્પષ્ટપણે મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન હશે, તેથી પીડિત વ્યક્તિ પાસે કલમ - ૩૨ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલત અને કલમ - ૨૨૬ હેઠળ હાઈન્યાયાલય નો સંપર્ક કરવાનો બંધારણીય ઉપાય હશે.

આમ, કલમ - ૨૨ ના ઉલ્લંઘનમાં ધરપકડ કરાયેલ અથવા અટકાયતમાં લેવામાં આવેલી વ્યક્તિનો અધિકાર ચોકદાવા પાછો બંધારણની કલમ ૩૨ અથવા કલમ - ૨૨૬ હેઠળ હુકમપત્ર અરજી જાળવી શકે છે.

૩૬) હકીકતમાં, ન્યાયિક આદેશો હેઠળ પણ ગેરકાયદેસર અટકાયતના સંદર્ભમાં નિર્ણયોની લાંબી શ્રેણીને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને તેના પર વિચાર કર્યા પછી, સર્વોચ્ચ અદાલત તાજેતરના નિર્ણયમાં કાયદાના આ પ્રસ્તાવને સ્પષ્ટપણે નીચેના શબ્દોમાં જણાવ્યું છે:

(૮૦) આમ, આપણે નીચે મુજબ ઠરાવીશું:

જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર હોય અથવા સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) અધિકારક્ષેત્રના અભાવથી પીડિત હોય, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી ખરેખર ખોટી સાબિત થશે. તેવી જ રીતે, જો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ સંપૂર્ણપણે યાંત્રિક રીતે પસાર કરવામાં આવે છે, તો અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ નો ઉપાય માંગી શકે છે. આવી પરિસ્થિતિઓ સિવાય, બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અરજી ખોટી સાબિત થશે નહીં.

૩૭) હકીકતમાં, આ જ દરખાસ્તનો પણ પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે અને એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે (૨૦૨૪) ૩ એસ.સી.સી. ૫૧ માં અહેવાલ કરાયેલ નાયબ નિયામક અને અન્યો દ્વારા રજૂ કરાયેલ વી. સેન્થિલ બાલાજી વિરુદ્ધ રાજ્યના દાવા માં બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ જારી કરવા માટેની હુકમપત્ર ક્યારે લાગુ પડશે નહીં :

(૨૮) બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર ત્યારે જ જારી કરવામાં આવશે જ્યારે અટકાયત ગેરકાયદેસર હોય. નિયમ પ્રમાણે, ન્યાયિક કાર્યમાં પરિણમતા ન્યાયિક અધિકારી દ્વારા સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના આદેશને બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર દ્વારા પડકારી શકાતો નથી, જ્યારે પીડિત વ્યક્તિ માટે અન્ય કાનૂની ઉપાયો મેળવવાનો અધિકાર છે. જ્યારે ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન ન થાય અને મનનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ ન થાય, ત્યારે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર ને ધ્યાનમાં લેવાનો દાવો હોઈ શકે છે અને તે પણ પડકાર દ્વારા.

(૨૯) એવા દાવા સામાં જ્યાં CrPC, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૬૭ અને PMLA, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૮ ના આદેશને ગુપ્ત આદેશ દ્વારા સંપૂર્ણપણે અવગણવામાં આવે છે, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ ની હુકમપત્ર નો વિચાર કરી શકાય છે, જો કે ખાસ પડકાર આપવામાં આવે છે. જો કે, સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે કારણો આપતા દંડાધીકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ ફક્ત કાયદા હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી રીતે જ ચલાવો શકાય છે, ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ની કલમ ૨૨૬ નો ઉપયોગ કરીને નહીં. કાયદાકીય આદેશનું પાલન ન કરવા બદલ ગેરકાયદેસર બનતી અટકાયત અને ન્યાયિક આદેશમાં પૂરા પાડવામાં આવેલા ખોટા અથવા અપૂરતા કારણો વચ્ચે તફાવત છે. જ્યારે પહેલા દાવા સામાં બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ ની હુકમપત્ર નો ઉપયોગ કરી શકાય છે, ત્યારે બાદમાં ઉપલબ્ધ એકમાત્ર ઉપાય એ છે કે કાયદાકીય રીતે આપવામાં આવેલી રાહત મેળવવાનો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, યોગ્યતા પર સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના આદેશને પડકાર કાયદા સાથે સુસંગત હોવો જોઈએ, જ્યારે જોગવાઈનું પાલન ન કરવાથી પક્ષ અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે. પીએમએલએ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૮ હેઠળ ધરપકડમાં હુકમપત્ર ત્યારે જ લાગુ થશે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને પેટા કલમ (૩) હેઠળ ફરજિયાત રીતે અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં ન આવે, કારણ કે તે પછી તે ન્યાયિક કબજો બની જાય છે અને સંબંધિત અદાલત યોગ્ય પાલન પર વિચાર કરવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં હશે.

૩૮) જોકે, વિદ્વાન પીપીએ સૌરભ કુમારના દાવા માં તેમના પિતા વિરુદ્ધ જેલર, કોનીલા જેલ અને અન્ય દ્વારા (૨૦૧૪) ૧૩ એસસીસી ૪૩૬ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ તસ્નીમ રિઝવાન સિદ્દીકીના દાવા માં (૨૦૧૮) ૮ એસ.સી.સી. ૭૪૫ માં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એકવાર સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો આદેશ પસાર થઈ જાય અને વ્યક્તિની કબજો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના આદેશ સાથે સંબંધિત થઈ જાય, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ ની માંગણી કરતી

હુકમપત્ર ખોટી સાબિત થશે નહીં. અહીં જણાવવું જરૂરી છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે મૂળભૂત રીતે જણાવ્યું છે કે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણની હુકમપત્ર દાખલ કરીને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ના આદેશ પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાતો નથી અને તેણે એવી દરખાસ્ત મૂકી નથી કે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ ની માંગ કરતી હુકમપત્ર અરજી જાળવી શકાશે નહીં. જેમ પહેલાથી જ જોવામાં આવ્યું છે તેમ, જો એવું કહેવું હોય કે અટકાયત બંધારણીય સુરક્ષા અથવા ચોક્કસ વૈધાનિક આદેશનું ઉલ્લંઘન છે, તો બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ હુકમપત્ર જાળવી શકાય છે કારણ કે તે મૂળભૂત રીતે બંધારણીય સુરક્ષા અથવા વૈધાનિક આદેશના ઉલ્લંઘન અંગેની ફરિયાદ હશે.

૩૯) ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે ન્યાયિક આદેશ અનુસાર કરવામાં આવેલી અટકાયત પર સવાલ ઉઠાવવા માટે બંદી પ્રત્યક્ષીકરણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાની માંગ કરતી હુકમપત્ર અરજી જાળવી શકાય છે અને વિદ્વાન પીપીની દલીલો ટકી શકતી નથી. પહેલા પ્રશ્નનો જવાબ તે મુજબ આપવામાં આવ્યો છે.

A. ધરપકડ અને કાયદામાં કબજાના સંદર્ભમાં BNSS કાયદાની ઝાંખી

[તપાસ અને અદાલતી કાર્યવાહી બંને દરમિયાન]

(૧) – ધરપકડ સમયે

૪૦) BNSS ૨૦૨૩ એ કોઈપણ ગુનાની તપાસ માટે તપાસ અધિકારી દ્વારા અપનાવવામાં આવતી પ્રક્રિયા અને તપાસ દરમિયાન અને ગુનાના આરોપી વ્યક્તિ પર દાવો ચલાવતી વખતે ફોજદારી અદાલતો દ્વારા તપાસ અધિકારીઓ પર અપનાવવામાં આવતી પ્રક્રિયાને વ્યાખ્યાયિત કરવાના હેતુથી ઘડવામાં આવેલ કાયદો છે.

૪૧) BNSS માં ૩૯ પ્રકરણો છે અને તે ૫૩૧ વિભાગોમાં વહેંચાયેલું છે.

૪૨) બીએનએસએસ કાયદાની જોગવાઈઓ, ધરપકડ કરતી વખતે વ્યક્તિને પૂરી પાડવામાં

આવેલ બંધારણીય સુરક્ષાનું પાલન કરે છે. કાયદાનો પ્રકરણ – પાંચમો આ પાસાનો સંકેત છે. કાયદાની કલમ ૩૫ પોલીસ અધિકારીને વોરન્ટ વિના વ્યક્તિની ધરપકડ કરવાની સત્તા આપે છે જો તેમાં ઉલ્લેખિત ૧૦ પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં જોવા મળે.

૪૩) કલમ ૩૫(૨) એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ પર બિન-દખલપાત્ર ગુનો કરવાનો આરોપ હોય, તો પોલીસ અધિકારી વોરન્ટ વિના તે વ્યક્તિની ધરપકડ કરી શકશે નહીં.

૪૪) કલમ ૩૫(૩) એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે જો ૩૫(૧)(એ) થી (જે) હેઠળ વિચારવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો તેણે ફક્ત તે વ્યક્તિને હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપતી નોટિસ જારી કરવાની રહેશે.

૪૫) કલમ ૩૫(૭) એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે જો ગુનો ૩ વર્ષથી ઓછી સજાપાત્ર હોય તો જ ધરપકડ માન્ય છે જો પોલીસ અધિકારીએ ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટની પરવાનગી મેળવી હોય. આમ, આ જોગવાઈઓ સૂચવે છે કે BNSS હેઠળ કડક કાનૂની સુરક્ષા પૂરી પાડવામાં આવી છે જેથી ગુનો કરવાના શંકાના આધારે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ સાથે ન્યાયી વર્તન થાય, અને તે જ સમયે, પોલીસને ગુનાની તપાસ કરવા સક્ષમ બનાવવામાં આવે.

૪૬) કલમ ૩૬ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવાની પ્રક્રિયાનું વર્ણન કરે છે અને ધરપકડ કરતી વખતે અધિકારીએ કઈ ફરજોનું પાલન કરવું જોઈએ તેની વિગતો, ફરજોનું વર્ણન કરે છે. પ્રથમ, પોલીસ અધિકારીએ ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની ઓળખ હોવી જરૂરી છે. બીજું, ધરપકડનું મેમોરેન્ડમ તૈયાર કરવું પડશે, જે ઓછામાં ઓછા એક સાક્ષી દ્વારા પ્રમાણિત કરવું જરૂરી છે જે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિના પરિવારનો સભ્ય હોય અથવા વિસ્તારનો આદરણીય સભ્ય હોય. આ મેમોરેન્ડમમાં જણાવવું જોઈએ કે ધરપકડ કરવામાં આવી રહી છે, અને આ મેમોરેન્ડમ પર ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ દ્વારા પ્રતિ-સહી પણ હોવી જોઈએ.

૪૭) કલમ ૩૬(૮) પોલીસ અધિકારી પર ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જાણ કરવાની ફરજ પાડે છે કે તેને તેના સંબંધી, મિત્ર અથવા તેના નામ હેઠળના કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિને તેની ધરપકડની જાણ કરવાનો અધિકાર છે (જો ધરપકડનું મેમોરેન્ડમ તેના પરિવારના કોઈ

સભ્ય દ્વારા પ્રમાણિત ન કરવામાં આવ્યું હોય).

૪૮) આ જોગવાઈઓ સૂચવે છે કે જે પોલીસ અધિકારી ગુનો કરવાના શંકાસ્પદ વ્યક્તિની ધરપકડ કરી રહ્યો છે તે ચોક્કસ આવશ્યકતાઓનું પાલન કરે છે, જે મૂળભૂત રીતે કલમ ૨૨ હેઠળ ધરપકડના કારણો વિશે જાણ કરવા અને પોતાની પસંદગીના વકીલને રોકવાના તેના અધિકારને આગળ વધારવા માટે પૂરી પાડવામાં આવેલ બંધારણીય સુરક્ષાનું પાલન કરે છે.

૪૯) અહીં એ જણાવવું આવશ્યક છે કે કલમ ૪૧ હેઠળ દંડાધીકારી ને ગુનેગારની હાજરીમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો હોય તો તેની ધરપકડ કરીને તેને કબજામાં મોકલવાની સત્તા પણ આપવામાં આવી છે.

૫૦) ધરપકડ કેવી રીતે કરવામાં આવે છે તે પણ BNSS ની કલમ ૪૩ માં દર્શાવેલ છે અને તે પોલીસ અધિકારીને વ્યક્તિ સાથે શારીરિક સંપર્ક કરવાની પરવાનગી આપે છે અને જો વ્યક્તિ ધરપકડનો પ્રતિકાર કરે તો તેને જરૂરી તમામ બળનો ઉપયોગ કરવાની પણ પરવાનગી આપે છે.

(૨) ધરપકડ પછી

૫૧) કાયદાની કલમ ૪૭ મુજબ, કોઈપણ વ્યક્તિની વોરંટ વિના ધરપકડ કરતા દરેક પોલીસ અધિકારીએ તાત્કાલિક તેને જે ગુના માટે ધરપકડ કરવામાં આવી રહી છે તેની સંપૂર્ણ વિગતો અને આવી ધરપકડ માટેના અન્ય કારણો જણાવવા જોઈએ. જો પોલીસ અધિકારી કોઈ વ્યક્તિને જામીનપાત્ર ગુના માટે ધરપકડ કરી રહ્યો હોય, તો તે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જાણ કરવા માટે પણ બંધાયેલો છે કે તે જામીન પર મુક્ત થવા માટે હકદાર છે અને તે તેના વતી જામીનદારોની વ્યવસ્થા કરી શકે છે.

૫૨) કાયદાની કલમ ૪૮ (૧) કલમ ૨૨ (ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને ધરપકડ અને તેના કારણો વિશે જાણ કરવા અંગે) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી બંધારણીય સુરક્ષાથી એક ડગલું આગળ વધે છે અને એવી જોગવાઈ કરે છે કે ધરપકડ કરનાર પોલીસ અધિકારીએ ધરપકડ

અંગેની માહિતી તાત્કાલિક કોઈપણ સંબંધી, મિત્રો અથવા એવી અન્ય વ્યક્તિઓને આપવાની રહેશે જેમને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ માહિતી આપવા માટે જાહેર કરે છે અથવા નામાંકિત કરે છે. જિલ્લાના નિયુક્ત પોલીસ અધિકારીને ધરપકડ અને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને રાખવામાં આવી રહી છે તે સ્થળની પણ જાણ કરવાની રહેશે. આમ, કાયદાકીય જોગવાઈ બંધારણીય સુરક્ષા ઉપરાંત પોલીસ પર વધારાની જવાબદારી બનાવે છે કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને ધરપકડના કારણો અને કાનૂની વ્યવસાયી દ્વારા બચાવ કરવાના તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવામાં આવે.

૫૩) કલમ ૪૮ (૨) પોલીસ અધિકારીને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને કલમ ૪૮ (૧) હેઠળ મળેલા તેના અધિકારો એટલે કે ધરપકડની હકીકત અને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જ્યાં રાખવામાં આવી છે તે સ્થળની જાણ ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિના સંબંધીઓ અથવા મિત્રોને કરવાની ફરજ પાડે છે.

૫૪) કલમ ૪૮(૩) એ આદેશ આપે છે કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિના મિત્રો અથવા સંબંધીઓને જાણ કર્યા પછી ધરપકડની હકીકતની નોંધ સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત એક અલગ પુસ્તકમાં કરવાની રહેશે.

૫૫) BNSS ના કલમ ૫૭ મુજબ, વોરન્ટ વિના ધરપકડ કરનાર પોલીસ અધિકારીએ બિનજરૂરી વિલંબ કર્યા વિના ખાતરી કરવી જોઈએ કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને દાવા માં અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા દંડાધીકારી સમક્ષ અથવા પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે.

૫૬) બીએનએસએસની કલમ ૫૮ જાહેર કરે છે કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને દંડાધીકારી નો ખાસ આદેશ ન હોય ત્યાં સુધી ૨૪ કલાકથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવામાં આવશે નહીં.

૫૭) આમ સ્પષ્ટ છે કે પ્રકરણ પાંચમાં સંપૂર્ણ જોગવાઈઓ આપવામાં આવી છે જે પોલીસ દ્વારા ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની ધરપકડ અને અટકાયતની સત્તાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે

રચાયેલ છે. આ જોગવાઈઓ પાછળનો તર્ક સ્પષ્ટ છે અને તે એ છે કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ જામીન પર મુક્તિ મેળવવા માટે અને ગુનો બિન-જામીનપાત્ર હોવાના દાવા સામાં તેને તેના મિત્રો અને સંબંધીઓ દ્વારા કાનૂની મદદ મેળવવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે પૂરી પાડવા માટે. વિધાનસભા એ હકીકતથી વાકેફ હતી કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જામીન મેળવવા માટે કાનૂની સહાય મેળવવાના અધિકારનો ઇનકાર કરીને અસરકારક રીતે કબજામાં રાખી શકાય છે અને તેથી ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિના મિત્રો અથવા સંબંધીઓને ધરપકડની જાણ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે વિસ્તૃત પગલાં પણ પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે.

૫૮) એ વાત એકદમ સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ છે કે પ્રકરણ પાંચમાં આ સંપૂર્ણ જોગવાઈઓ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા રક્ષણાત્મક પગલાંનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા અને ધરપકડ કરાયેલ અને અટકાયતમાં લેવાયેલી વ્યક્તિને કાયદા દ્વારા જાણીતી રીતે મુક્તિ મેળવવાની દરેક તક મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે. વ્યક્તિની ધરપકડ અને તે પછી તરત જ તેની અટકાયત સંબંધિત ઉપરોક્ત જોગવાઈઓની સમજૂતી, આ દાવા સામાં, કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત વ્યક્તિની સ્વતંત્રતાની ગંભીરતાની ડિગ્રી પર ભાર મૂકવા માટે જરૂરી બની ગઈ છે.

૫૯) કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવાનો ખ્યાલ મૂળભૂત રીતે તેણે કરેલા ગુનાની તપાસ કરવાનો છે, તેની પૂછપરછ કરીને અને ખાતરી કરવાનો છે કે તેને પુરાવા સાથે છેડછાડ કરવાની અથવા તેના ગુનાના સાક્ષીઓને ડરાવવાની અથવા ન્યાયાલય ના અધિકારક્ષેત્રમાંથી ભાગી જવાની તક ન મળે. આખરે, તે સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે પોલીસ દ્વારા કોઈપણ અવરોધ વિના સરળ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે.

૬૦) વ્યક્તિની અટકાયત તેના સ્વતંત્રતાના બંધારણીય અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરતી હોવાથી, કાયદાએ એક વિસ્તૃત પદ્ધતિ પ્રદાન કરી છે જેથી ખાતરી કરી શકાય કે આ અટકાયતનું દરેક તબક્કે નિરીક્ષણ કરવામાં આવે અને વ્યક્તિની અટકાયત હંમેશા સારી રીતે

વ્યાખ્યાયિત પરિમાણોની અંદર રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવામાં આવે.

૩ – કાયદાના કબજાનો ખ્યાલ

૬૧) ઉપર સમજાવ્યા મુજબ, કલમ – ૨૨ જ્યારે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે અને તેને અટકાયતમાં લેવામાં આવે છે ત્યારે ચોક્કસ માત્રામાં રક્ષણ આપે છે. કલમ – ૨૨ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા રક્ષણાત્મક પગલાં અને BNSS ના પ્રકરણ V ની જોગવાઈઓનું પાલન થાય તે ક્ષણે, ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ કાયદેસર રીતે તેના મુક્ત રહેવાના અધિકારથી વંચિત થઈ જાય છે અને તેની સ્વતંત્રતા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવે છે. વ્યક્તિની આ ધરપકડ અને અટકાયત, જેનાથી તેને મુક્ત થવાના અધિકારથી વંચિત રાખવામાં આવે છે તેને "કાયદાનો કબજો" કહેવામાં આવે છે. તેનો સીધો અર્થ એ છે કે જ્યારે વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે અને તેને પોલીસ અથવા તપાસ અધિકારીઓ દ્વારા કબજામાં લેવામાં આવે છે ત્યારે તેનો મુક્ત રહેવાનો સામાન્ય અધિકાર ખોવાઈ જાય છે.

.એ – તપાસ દરમિયાન 'કાયદાનો કબજો'

૬૨) BNSS ના કલમ ૧૩ માં પોલીસને માહિતી અને તપાસ કરવાની તેમની સત્તાઓ સંબંધિત જોગવાઈઓ શામેલ છે. પ્રથમ પગલા તરીકે, કલમ ૧૭૩ હેઠળ, પોલીસ અધિકારીએ લેખિતમાં માહિતી, જો તેમને મૌખિક રીતે આપવામાં આવે તો, તેને ઘટાડવાની જરૂર છે અને તેમને માહિતી આપનારને વાંચીને તેમની સહી લેવાની જરૂર છે. જો માહિતી ઇલેક્ટ્રોનિક સંદેશાવ્યવહાર દ્વારા આપવામાં આવે છે, તો તેને રેકૉર્ડ પર લેવાની જરૂર છે અને તેમણે તે આપનાર વ્યક્તિની સહી પણ લેવાની જરૂર છે. ત્યારબાદ, ઉપરોક્ત બંને દાવાઓમાં, પોલીસ અધિકારીએ માહિતીનો સાર એક પુસ્તકમાં દાખલ કરવાની જરૂર છે જે તેમના દ્વારા નિર્ધારિત ફોર્મમાં રાખવી જરૂરી છે. આ રીતે નોંધાયેલી માહિતીની નકલ માહિતી આપનારને તાત્કાલિક અને મફતમાં આપવી જરૂરી છે. આ પ્રક્રિયાને સામાન્ય રીતે FIR નોંધણી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. મહિલાઓ વિરુદ્ધના ગુનાઓ માટે એક અલગ

પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે.

૬૩) ત્રણ વર્ષ અને સાત વર્ષથી વધુ ન હોય તેવા ગુનાઓના સંદર્ભમાં, માહિતી મળ્યા પછી, FIR નોંધવાને બદલે, નાયબ પોલીસ અધિક્ષકની મંજૂરીથી પોલીસ અધિકારીને ૧૪ દિવસની અંદર પ્રાથમિક તપાસ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે જેથી ખાતરી કરી શકાય કે આગળ વધવા માટે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ કારણ છે કે નહીં અને જો પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ દાવો હોય, તો તે તપાસ આગળ વધારી શકે છે.

૬૪) જો પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારી તેમને આપવામાં આવેલી માહિતી રેકૉર્ડ કરવાનો ઈનકાર કરે છે, તો માહિતી આપનારને માહિતીનો સાર પોસ્ટ દ્વારા પોલીસ અધિક્ષકને મોકલવાનો અધિકાર આપવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ તે પોતે દાવા ની તપાસ કરી શકે છે અથવા તેના ગૌણ અધિકારીને દાવા ની તપાસ કરવા માટે નિર્દેશિત કરી શકે છે. જો એસપી પોસ્ટ દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલી માહિતી પર કાર્યવાહી કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો કલમ ૧૭૩ (૪) હેઠળ માહિતી આપનારને દંડાધિકારી સમક્ષ અરજી દાખલ કરવાની પરવાનગી છે.

૬૫) કલમ ૧૭૪ પોલીસને બિન-દખલપાત્ર દાવાઓની માહિતી અને તેની તપાસ કરવાની તેમની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. આ જોગવાઈ એવી શરત રાખે છે કે પોલીસ અધિકારીએ આવા બિન-દખલપાત્ર દાવો માટે સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત પુસ્તકમાં માહિતી નોંધવી જરૂરી છે અને તેણે માહિતી આપનારને દંડાધિકારી પાસે મોકલવો જરૂરી છે. કલમ ૧૭૪ (૨) પોલીસ અધિકારીને બિન-દખલપાત્ર દાવા ની તપાસ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે સિવાય કે દંડાધિકારી દ્વારા તપાસની મંજૂરી આપતો ચોક્કસ આદેશ હોય.

૬૬) કલમ ૧૭૫ દંડાધિકારી ની પરવાનગી લીધા વિના પોલીસ અધિકારીની સંજ્ઞાનાત્મક દાવા ની તપાસ કરવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. કલમ ૧૭૫ (૩) દંડાધિકારી ને એવા કીસ્સાઓમાં તપાસનો આદેશ આપવાની સત્તા આપે છે જ્યાં માહિતી આપનાર દ્વારા પોસ્ટ દ્વારા માહિતી મોકલ્યા પછી એસપી તપાસનો આદેશ આપવામાં નિષ્ફળ જાય તે

પછી અરજી કરવામાં આવે છે.

૬૭) કલમ ૧૭૬ પોલીસ અધિકારી દ્વારા તપાસની પ્રક્રિયા સાથે સંબંધિત છે અને તે આદેશ આપે છે કે પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારીને, કોઈ સંજ્ઞાનાત્મક ગુના વિશે માહિતી મળતાં, નજીકના દંડાધિકારી નેઅહેવાલ મોકલવો અને ત્યારબાદ રૂબરૂમાં આગળ વધવું અથવા દાવા ના તથ્યો અને સંજોગોની તપાસ કરવા માટે તેમના ગૌણ અધિકારીઓને સ્થળ પર મોકલવા. પોલીસ અધિકારીને ગુનેગારની શોધ અને ધરપકડ માટે પગલાં લેવાનો પણ અધિકાર છે.

૬૮) બીએનએસએસની કલમ ૧૮૭ માં ૨૪ કલાકની અંદર તપાસ પૂર્ણ ન થઈ શકે ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા નક્કી કરવામાં આવી છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે:

કલમ ૧૮૭. જ્યારે તપાસ ચોવીસ કલાકમાં પૂર્ણ ન થઈ શકે ત્યારે પ્રક્રિયા.

- (૧) જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે અને તેને કબજામાં રાખવામાં આવે, અને એવું લાગે કે કલમ ૫૮ દ્વારા નિર્ધારિત ચોવીસ કલાકની અંદર તપાસ પૂર્ણ કરી શકાતી નથી, અને એવું માનવા માટે કારણો હોય કે આરોપ અથવા માહિતી સારી રીતે સ્થાપિત છે, તો પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારી અથવા તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારી, જો તે સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચે ન હોય, તો તેણે દાવો સંબંધિત ડાયરીમાં નોંધોની એક નકલ તાત્કાલિક નજીકના દંડાધિકારી ને મોકલવી પડશે, અને તે જ સમયે આરોપીને આવા દંડાધિકારી ને મોકલવો પડશે.
- (૨) આ કલમ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને જે દંડાધિકારી પાસે મોકલવામાં આવે છે તે, દાવો ચલાવવા માટે તેની પાસે અધિકારક્ષેત્ર હોય કે ન હોય તે ધ્યાનમાં લીધા વિના, આવી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવી નથી કે તેના જામીન રદ કરવામાં આવ્યા છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લીધા પછી, સમય સમય પર, પેટા-કલમ (૩) માં જોગવાઈ મુજબ, સાઠ દિવસ અથવા નેવું દિવસની અટકાયત સમયગાળામાંથી શરૂઆતના ચાલીસ દિવસ અથવા સાઠ દિવસ દરમિયાન, કોઈપણ સમયે, દંડાધિકારી યોગ્ય લાગે તે રીતે આરોપીનો કબજામાં રાખવાનો અધિકાર આપી શકે છે. અને જો તેની પાસે દાવો ચલાવવાનો અથવા તેને દાલતી કાર્યવાહી માટે મોકલવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હોય, અને વધુ અટકાયત

બિનજરૂરી ગણાય, તો તે આરોપીને આવા અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા દંડાધીકારી ને મોકલવાનો આદેશ આપી શકે છે.

(૩) જો દંડાધીકારી ને ખાતરી થાય કે આમ કરવા માટે પૂરતા કારણો અસ્તિત્વમાં છે, તો તે આરોપી વ્યક્તિને પંદર દિવસથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવાનો અધિકાર આપી શકે છે, પરંતુ કોઈ પણ દંડાધીકારી આ પેટા-કલમ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને કુલ – થી વધુ સમયગાળા માટે કબજામાં રાખવાનો અધિકાર આપી શકશે નહીં.

(i) નેવું દિવસ, જ્યાં તપાસ મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષ કે તેથી વધુ મુદતની કેદની સજાપાત્ર ગુના સાથે સંબંધિત હોય;

(ii) સાઠ દિવસ, જ્યાં તપાસ અન્ય કોઈ ગુના સાથે સંબંધિત હોય, અને, નેવું દિવસની અથવા સાઠ દિવસની, જે દાવો હોય તે સમયગાળાની સમાપ્તિ પર, આરોપી વ્યક્તિ જામીન પર મુક્ત થશે જો તે જામીન આપવા તૈયાર હોય અને તે આપે, અને આ પેટા કલમ હેઠળ જામીન પર મુક્ત થયેલ દરેક વ્યક્તિને તે પ્રકરણના હેતુઓ માટે પ્રકરણ ૩૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આ રીતે મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૪) કોઈ પણ દંડાધીકારી આ કલમ હેઠળ આરોપીને પોલીસ કબજામાં રાખવાનો અધિકાર આપશે નહીં સિવાય કે આરોપીને પહેલી વાર રૂબરૂમાં રજૂ કરવામાં આવે અને ત્યારબાદ દર વખતે જ્યાં સુધી આરોપી પોલીસ કબજામાં રહે ત્યાં સુધી, પરંતુ દંડાધીકારી આરોપીને રૂબરૂમાં અથવા ઓડિયો-વિડિયો ઇલેક્ટ્રોનિક માધ્યમ દ્વારા રજૂ કરીને ન્યાયિક કબજામાં વધુ અટકાયત લંબાવી શકે છે.

(૫) બીજા વર્ગના કોઈપણ દંડાધીકારી, જેને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આ બાબતે ખાસ સત્તા આપવામાં આવી ન હોય, તે પોલીસ કબજામાં અટકાયત કરવાની મંજૂરી આપશે નહીં.

સમજૂતી I. – શંકાઓ દૂર કરવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે, પેટા-કલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત સમયગાળો સમાપ્ત થયો હોવા છતાં, આરોપી જામીન ન આપે ત્યાં સુધી તેને કબજામાં રાખવામાં આવશે.

સમજૂતી II.—જો કોઈ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે કે શું આરોપી વ્યક્તિને પેટા-કલમ (૪) હેઠળ આવશ્યકતા મુજબ દંડાધીકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, તો આરોપી વ્યક્તિની રજૂઆત અટકાયતને અધિકૃત કરવાના આદેશ પર તેની સહી દ્વારા અથવા દંડાધીકારી દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલા આદેશ દ્વારા સાબિત કરી શકાય છે કે આરોપી વ્યક્તિને ઓડિયો-વિડિયો ઇલેક્ટ્રોનિક માધ્યમો દ્વારા રજૂ કરવામાં

આવે, જેમ બને તેમ:

જો કે, અઢાર વર્ષથી ઓછી ઉંમરની મહિલાના કેસમાં , અટકાયત સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) હોમ અથવા માન્ય સામાજિક સંસ્થાની કબજોમાં રાખવા માટે અધિકૃત રહેશે: વધુમાં, કોઈપણ વ્યક્તિને પોલીસ કબજા હેઠળના પોલીસ સ્ટેશન અથવા ન્યાયિક કબજા હેઠળની જેલમાં અથવા કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા જેલ તરીકે જાહેર કરાયેલ સ્થળ સિવાય અન્યત્ર અટકાયતમાં રાખવામાં આવશે નહીં.

(૬) પેટા-કલમ (૧) થી પેટા-કલમ (૫) માં સમાવિષ્ટ કંઈપણ હોવા છતાં, પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારી અથવા તપાસ કરી રહેલા પોલીસ અધિકારી, જો તે સબ-ઈન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચે ન હોય, તો જ્યાં દંડાધીકારી ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યાં નજીકના કાર્યપાલક દંડાધીકારી ને, જેમને દંડાધીકારી ની સત્તાઓ આપવામાં આવી છે, દાવો સંબંધિત ડાયરીમાં નોંધની એક નકલ મોકલી શકે છે, અને તે જ સમયે, આરોપીને આવા કાર્યપાલક દંડાધીકારી ને મોકલશે, અને ત્યારબાદ આવા કાર્યપાલક દંડાધીકારી , લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણોસર, આરોપી વ્યક્તિને એવી કબજામાં રાખવા માટે અધિકૃત કરી શકે છે જે તેને યોગ્ય લાગે છે, કુલ સાત દિવસથી વધુ ન હોય; અને, આ રીતે અધિકૃત અટકાયતની મુદત પૂરી થયા પછી, આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે, સિવાય કે જ્યાં આરોપી વ્યક્તિને વધુ અટકાયત માટેનો આદેશ આવા આદેશ આપવા માટે સક્ષમ દંડાધીકારી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય; અને, જ્યાં આવી વધુ અટકાયતનો આદેશ આપવામાં આવે છે, ત્યાં આ પેટા કલમ હેઠળ કાર્યપાલક દંડાધીકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશો હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને કબજામાં રાખવામાં આવ્યો હતો તે સમયગાળાને પેટા કલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત સમયગાળાની ગણતરી કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે: જો કે ઉપરોક્ત સમયગાળાની સમાપ્તિ પહેલાં, કાર્યપાલક દંડાધીકારી નજીકના ન્યાયિક દંડાધીકારી ને દાવા ના દફતરો અને દાવો સંબંધિત ડાયરીમાં નોંધોની નકલ મોકલશે જે તેમને પોલીસ સ્ટેશનના ફરજ પરના અધિકારી અથવા તપાસ કરી રહેલા પોલીસ અધિકારી દ્વારા મોકલવામાં આવી હતી, જેમ કે દાવો હોય.

(૭) આ કલમ હેઠળ પોલીસ કબજામાં અટકાયત કરવાનો અધિકાર આપનાર દંડાધીકારી આમ કરવા માટેના પોતાના કારણો નોંધવા પડશે.

(૮) આવો આદેશ આપનાર મુખ્ય ન્યાયીક દંડાધીકારી સિવાયના કોઈપણ દંડાધીકારી

પોતાના આદેશની નકલ, તે આપવાના કારણો સાથે, મુખ્ય ન્યાયાધિકારી દંડાધિકારી ને મોકલવી પડશે.

(૯) જો દંડાધિકારી દ્વારા સમન્સ-દાવો તરીકે સુનાવણી કરી શકાય તેવા કોઈપણ દાવા માં, આરોપીની ધરપકડ કરવામાં આવી તે તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળામાં તપાસ પૂર્ણ ન થાય, તો દંડાધિકારી ગુનાની વધુ તપાસ બંધ કરવાનો આદેશ આપશે, સિવાય કે તપાસ કરનાર અધિકારી દંડાધિકારી ને ખાતરી ન કરે કે ખાસ કારણોસર અને ન્યાયના હિતમાં છ મહિનાના સમયગાળાથી વધુ તપાસ ચાલુ રાખવી જરૂરી છે.

(૧૦) જ્યાં પેટા-કલમ (૯) હેઠળ ગુનાની વધુ તપાસ અટકાવવાનો કોઈ આદેશ આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં સત્ર ૪૪, જો તેમને કરવામાં આવેલી અરજી પર અથવા અન્યથા ખાતરી થાય કે ગુનાની વધુ તપાસ થવી જોઈએ, તો તેઓ પેટા-કલમ (૯) હેઠળ આપેલા આદેશને રદ કરી શકે છે અને જામીન અને અન્ય બાબતો અંગેના નિર્દેશોને આધીન ગુનાની વધુ તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે.

૬૯) તે ખાસ જણાવે છે કે જ્યાં કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવી હોય અને તેને કબજામાં રાખવામાં આવી હોય અને તપાસ ૨૪ કલાકની અંદર પૂર્ણ ન થઈ શકે તેવા કેસમાં પોલીસ અધિકારીનું માનવું છે કે આરોપ અથવા માહિતી યોગ્ય રીતે સ્થાપિત છે, તેણે દંડાધિકારી ને નિર્દિષ્ટ ડાયરીમાં નોંધોની એક નકલ મોકલવી જોઈએ અને તે જ સમયે આરોપીને દંડાધિકારી ને પણ મોકલવો જોઈએ.

૭૦) આમ, ધરપકડના સમયથી, પોલીસ અધિકારીને આરોપીને અટકાયતમાં રાખવાનો અને તેને વધુમાં વધુ ૨૪ કલાક માટે પોતાની કબજામાં રાખવાનો અધિકાર છે. આ ધરપકડ અને વધુમાં વધુ ૨૪ કલાક માટે અટકાયતમાં રાખવાની સત્તા એ ગુનો કરવાનો આરોપ ધરાવતી વ્યક્તિની કાયદાકીય કબજાની શરૂઆત છે.

૭૧) બીએનએસએસની કલમ ૧૮૭ (૨) એવી દંડાધિકારી ને સત્તા આપે છે કે જેમની સમક્ષ ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને પહેલી વાર રજૂ કરવામાં આવે છે, તે આરોપી (ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ) ને યોગ્ય લાગે તેવી કબજામાં રાખવાનો અધિકાર આપે. જોકે, આ અટકાયત એક

સમયે ૧૫ દિવસથી વધુ સમય માટે અધિકૃત કરી શકાતી નથી અને અટકાયતનો મહત્તમ પ્રારંભિક સમયગાળો જે અધિકૃત કરી શકાય છે તે મહત્તમ ૬૦ દિવસની અટકાયત અવધિમાંથી ફક્ત ૪૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસ (મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદની સજા સિવાયના ગુનાઓ માટે) અથવા ૯૦ દિવસ (મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદની સજાવાળા ગુનાઓ માટે) હોઈ શકે છે.

૭૨) આમ, ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને તેની ધરપકડના ૨૪ કલાકની અંદર રજૂ કરવામાં આવે તે દંડાધિકારી ને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને મહત્તમ ૯૦ દિવસ (મૃત્યુ અને આજીવન કેદની સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે) અથવા ૬૦ દિવસ (અન્ય ગુનાઓ માટે) માટે અટકાયતમાં રાખવાનો અધિકાર છે. જોકે, અટકાયત શરૂઆતના ૪૦ કે ૬૦ દિવસમાં એક સમયે ફક્ત ૧૫ દિવસ માટે જ હોઈ શકે છે. દંડાધિકારી ના આદેશોના અધિકાર હેઠળ આ અટકાયત વ્યક્તિની કબજો જાળવી રાખવાનો વિકલ્પ હશે અને આમ કાયદાનો કબજો હશે.

૭૩) અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે કલમ ૧૮૭ (૨) દંડાધિકારી ને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને તે વ્યક્તિની કબજામાં રાખવાની સત્તા આપે છે જેને દંડાધિકારી યોગ્ય માને છે. અહીં એ પણ નોંધવું જોઈએ કે દંડાધિકારી પાસે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવાનો અથવા તેને જામીન નકારવાનો અને તેને કબજામાં મોકલવાનો વિકલ્પ પણ છે. જો કોઈ વ્યક્તિને જામીન નકારવામાં આવે છે, તો તે ફક્ત કાયદાના કબજામાં રહે છે.

૭૪) આ તબક્કે કાયદાના કબજામાં રહેલા ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની કબજો ના પ્રકારોનો સંક્ષિપ્ત ઝાંખી જરૂરી રહેશે.

૭૫) ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ પર કાયદાનો કબજાને વ્યાપક રીતે બે શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે, એટલે કે, પોલીસ કબજો અને ન્યાયિક કબજો . જો ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની કબજો દંડાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલા આદેશોના અધિકાર હેઠળ પોલીસ/તપાસ અધિકારીઓને સોંપવામાં આવે છે. તો સામાન્ય ભાષામાં આ કબજાને પોલીસ કબજો કહેવામાં આવે છે.

૭૬) જો, દંડાધીકારી ને લાગે કે તપાસના હેતુ માટે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની કબજો રાખવાનું પોલીસ માટે કોઈ વાજબી કારણ નથી અને ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને મુક્ત કરવાથી તપાસ અથવા પીડિત પર હાનિકારક અસર પડશે, તો દંડાધીકારી ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જેલમાં અટકાયત ચાલુ રાખવા માટે અધિકૃત કરશે એટલે કે, તે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને જેલ અધિકારીઓને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલશે અને તેને સામાન્ય ભાષામાં 'ન્યાયિક કબજો ' કહેવામાં આવે છે.

૭૭) એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યારે ગુનો કરવાના આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે હકીકતમાં હજુ પણ ન્યાયાલય ની કબજામાં હોય છે પરંતુ અદાલત તેને ફક્ત જામીન જામીનખત ભરવાને આધીન છોડી દીધો છે અને સામાન્ય રીતે જામીનદારોને રજૂ કરવાને આધીન છે જેઓ મૂળભૂત રીતે દંડાધીકારી સમક્ષ ખાતરી કરે છે કે તેઓ ખાતરી કરશે કે જામીન પર મુક્ત કરાયેલ વ્યક્તિ જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે ન્યાયાલય માં હાજર રહે અને જો તે કસુર કરે, તો તેમને ચોક્કસ પરિણામો ભોગવવા પડશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે છે, તો પણ તેની સ્વતંત્રતા સંપૂર્ણ નથી અને તે મર્યાદિત અને શરતો દ્વારા મર્યાદિત છે.

૭૮) અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની કબજો, પછી ભલે તે પોલીસ કબજામાં હોય કે ન્યાયિક કબજા માં, હંમેશા કાયદાનો કબજો રહેશે. આમ, વ્યક્તિ ધરપકડ થાય તે ક્ષણે 'કાયદાનો કબજો 'માં હોય છે, અને આ 'કબજો ' ત્યારે પણ ચાલુ રહે છે જ્યારે દંડાધીકારી તેની અટકાયત લંબાવવાની મંજૂરી આપે છે, કાં તો પોલીસ પાસે હોય કે જેલમાં હોય અથવા જ્યારે તે જામીન પર મુક્ત થાય ત્યારે પણ.

૭૯) સારાંશમાં, ગુનો કરવાના આરોપી વ્યક્તિ પર કાયદાનો કબજો , તેની ધરપકડ થાય તે ક્ષણથી શરૂ થાય છે અને દંડાધીકારી ના આદેશના અધિકાર હેઠળ ચાલુ રહે છે. જોકે, તપાસ દરમિયાન, આવી વ્યક્તિ પર કાયદાનો કબજો , કલમ ૧૮૭ ની જોગવાઈઓ દ્વારા નિર્ધારિત ચોક્કસ અને કઠોર સમયમર્યાદાને આધીન છે અને તે દંડાધીકારી સમક્ષ રજૂ

કરવાને આધીન છે જે તપાસ અધિકારી અથવા જેલ અધિકારીઓ દ્વારા વ્યક્તિની અટકાયતને અધિકૃત કરશે. જો તપાસ ૬૦ દિવસ અથવા ૯૦ દિવસના નિર્દિષ્ટ સમયગાળામાં પૂર્ણ ન થાય, તો ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ કાયદેસર રીતે જામીન પર મુક્ત થવા માટે હકદાર છે. એક અર્થમાં, તપાસ તબક્કા દરમિયાન ગુનો કરવાના આરોપી વ્યક્તિ પર કાયદાનો કબજો શરતો અને ૬૦ દિવસ અથવા ૯૦ દિવસની બાહ્ય મર્યાદા દ્વારા મર્યાદિત છે.

b. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી કાયદાનો કબજો

૮૦) ગુનાની તપાસ ચાલુ હોય તે તબક્કા દરમિયાન ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિની ધરપકડ અને અટકાયત કરવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા, તપાસ પૂર્ણ થાય અને અંતિમ અહેવાલ આવે એટલે કે ગુનાના આરોપી વ્યક્તિ સામે આરોપ-પત્રક (ચાર્જ શીટ) મૂકવામાં આવે ત્યારે સંપૂર્ણપણે અલગ રંગ ધારણ કરશે.

૮૧) આ સંદર્ભમાં 'જામીન' ની વ્યાખ્યા સુસંગત બને છે અને તે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

(b) "જામીન" એટલે ગુનાના આરોપી અથવા શંકાસ્પદ વ્યક્તિને કાયદાના કબજા માંથી મુક્ત કરવાનો, અધિકારી અથવા અદાલત દ્વારા લાદવામાં આવેલી ચોક્કસ શરતો પર, જામીનખત અથવા જામીન જામીનખત ના અમલ પર, આવી વ્યક્તિ દ્વારા.

૮૨) જામીનની વ્યાખ્યા પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, તેનો મૂળભૂત અર્થ એ છે કે "કાયદાના કબજા માંથી" ગુનો કરવાના આરોપી અથવા શંકાસ્પદ વ્યક્તિને મુક્ત કરવાનો છે. તેથી, આ વ્યાખ્યા એવી ધારણા કરશે કે જે ક્ષણે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે તે ક્ષણે તે કાયદાનો કબજો હેઠળ છે. જો કોઈ વ્યક્તિ કાયદાનો કબજો હેઠળ હોય, તો તે હંમેશા કાયદેસર કબજો રહેશે અને તેને ક્યારેય ગેરકાયદેસર કબજો તરીકે ઓળખી શકાય નહીં. એ વાતમાં કોઈ શંકા નથી કે કાયદેસર કબજો કબજો ના પાસાને લગતા કાયદાની

જોગવાઈઓને આધીન છે, એટલે કે, ખાતરી કરવી કે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિ અને જે કાયદાના કબજામાં છે તેને તપાસ દરમિયાન ઉદ્દેશિત સમયગાળા પછી અટકાયતમાં રાખવામાં ન આવે. આ ફક્ત એ હકીકત પર ભાર મૂકવા માટે કહેવામાં આવી રહ્યું છે કે જે ક્ષણે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે, તે હંમેશા કાયદાના કબજામાં હોય છે.

૮૩) BNSS ની કલમ ૧૯૩ માં જણાવાયું છે કે તપાસ પૂર્ણ થયા પછી પોલીસ અધિકારીએ "આરોપ-પત્ર શીટ" તરીકે ઓળખાતો અહેવાલ દાખલ કરવો જોઈએ. દંડાધીકારી સમક્ષ કલમ ૧૯૭ હેઠળ અંતિમ અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે, દંડાધીકારી ને કલમ ૨૧૦(૧)(બી) હેઠળ ધરપકડ અહેવાલના આધારે ગુનાની નોંધ લેવાની સત્તા આપવામાં આવે છે. જો દંડાધીકારી ને લાગે કે વ્યક્તિ સામે કથિત ગુનો ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા જ સુનાવણીપાત્ર છે, તો તેમણે BNSS ની કલમ ૨૩૨ હેઠળ સત્ર અદાલત માં તે જ દાવો દાખલ કરવો જરૂરી છે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

૨૩૨. જ્યારે ગુનો ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા જ સુનાવણીપાત્ર હોય ત્યારે દાવો સત્ર અદાલતમાં સોંપવો. –

જ્યારે પોલીસ અહેવાલ અથવા અન્યથા દાખલ કરાયેલા દાવા માં, આરોપી દંડાધીકારી સમક્ષ હાજર થાય છે અથવા તેને લાવવામાં આવે છે અને દંડાધીકારી ને એવું લાગે છે કે ગુનો ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા જ સુનાવણીપાત્ર છે, ત્યારે તે –

- (ક) કલમ ૨૩૦ અથવા કલમ ૨૩૧ ની જોગવાઈઓનું પાલન કર્યા પછી, દાવો સત્ર અદાલતમાં રજૂ કરશે, અને જામીન સંબંધિત આ સંહિતાની જોગવાઈઓને આધીન, આરોપીને આવી ખાતરી ન થાય ત્યાં સુધી કબજામાં સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલશે;
- (ખ) જામીન સંબંધિત આ સંહિતાની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, આરોપીને અદાલતી કાર્યવાહી દરમિયાન અને તેના નિષ્કર્ષ સુધી કબજામાં મોકલી શકશે;
- (ગ) દાવા નું દફતર અને પુરાવા તરીકે રજૂ કરવાના હોય તેવા દસ્તાવેજો અને લેખો, જો કોઈ હોય તો, તે ન્યાયાલય ને મોકલો;
- (ડી) દાવો સત્ર અદાલતમાં સોંપવાની સરકારી વકીલને જાણ કરવી;

પરંતુ આ કલમ હેઠળની કાર્યવાહી નોંધ લેવાની તારીખથી નેવું દિવસની અંદર પૂર્ણ કરવામાં આવશે, અને દંડાધીકારી દ્વારા લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણોસર એદાવો એંસી દિવસથી વધુ ન હોય તેવા સમયગાળા માટે આવી મુદત લંબાવી શકાશે:
વધુમાં, સત્ર અદાલત દ્વારા સુનાવણીપાત્ર દાવા માં આરોપી અથવા પીડિત અથવા આવી વ્યક્તિ દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા દંડાધીકારી સમક્ષ દાખલ કરાયેલ કોઈપણ અરજી, દાવા ની સોંપણી સાથે સત્ર ન્યાયાલય માં મોકલવામાં આવશે.

૮૪) ઉપરથી જોઈ શકાય છે તેમ, દંડાધીકારી ને જ્યારે ખ્યાલ આવે કે ગુનાઓ ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા જ સુનાવણીપાત્ર છે, ત્યારે તેમણે જામીન આપવા સંબંધિત BNSS ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને દાવો સત્ર અદાલત માં મોકલવો જરૂરી છે. દંડાધીકારી ને આરોપીને આવી પ્રતિબદ્ધતા ન થાય ત્યાં સુધી કબજામાં મોકલવાની પણ સત્તા છે. તેમને અદાલતી કાર્યવાહી દરમિયાન અને તેના નિષ્કર્ષ સુધી આરોપીનો કબજામાં મોકલવાની પણ સત્તા છે. ત્યારબાદ તેમણે દાવા નું દફતર , દસ્તાવેજો અને લેખો ન્યાયાલયમાં મોકલવા અને દાવો સત્ર અદાલત માં સોંપવાની સરકારી વકીલને જાણ કરવાની રહેશે.

૮૫) અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે દંડાધીકારી ને સત્ર અદાલત માં દાવા ની સોંપણી ન થાય ત્યાં સુધી અથવા સત્ર અદાલત દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ દરમિયાન અને ત્યાં સુધી આરોપીનો કબજામાં મોકલવાની સત્તા છે. જો દંડાધીકારી અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી આરોપીનો કબજામાં મોકલવાનો નિર્ણય લે છે, તો તે સ્પષ્ટ છે કે આરોપીઅદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી કાયદાના કબજામાં છે.

૮૬) તપાસ પૂર્ણ થઈ ગઈ હોવાથી અને પોલીસ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે આરોપી ગુનામાં દોષિત છે, તેથી આરોપીનો કબજો માંગવાનો પોલીસનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં અને દંડાધીકારી ખાતરી કરી શકે છે કે તપાસ દરમિયાન નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની તુલનામાં, કોઈપણ સમયમર્યાદા વિના કબજો જેલ સત્તાવાળાઓ પાસે રહે. આ જ કારણ છે કે કલમ ૨૩૨ "અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ દરમિયાન અને ત્યાં સુધી" શબ્દનો ઉપયોગ

કરે છે. તેથી, આનો અર્થ એ થશે કે એકવાર તપાસ પૂર્ણ થઈ જાય, પછી દંડાધીકારી નેઅદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી અટકાયત ચાલુ રાખવાનો અધિકાર હશે. આમ,અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી કબજામાં મોકલવાનો આદેશ આપવામાં આવેલ વ્યક્તિની કબજો કાયદાનો કબજો હશે અને આ કબજો કોઈપણ સમયમર્યાદાના સંદર્ભ વિના હોવી જોઈએ.

૬. જામીનનો ખ્યાલ અને જામીન આપવાનો ઇનકાર કરવાની અસર

૮૭) જામીન, જેમ ઉપર પહેલાથી જ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે, તે એવી વ્યક્તિની મુક્તિ છે જેને ગુનો કરવાના આરોપ સાથે ધરપકડ કરવામાં આવી હોય, તેનેઅદાલત દ્વારા લાદવામાં આવેલી ચોક્કસ શરતો અને તેના જામીનખત ના અમલ પર કાયદાના કબજા માંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે.

૮૮) જો કોઈ વ્યક્તિ જેની સામે ગુનો કરવાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે અને સક્ષમ અદાલત આ આરોપને ધ્યાનમાં લે છે અને કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ જોગવાઈ મુજબ તેને જામીન પર મુક્ત કરવાનો ઇનકાર કરે છે, તો આવી વ્યક્તિ દેખીતી રીતે કાયદાના કબજામાં રહે છે.અદાલત દ્વારા વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવાનો ઇનકાર કરવાનો અર્થ એ છે કે તે વ્યક્તિ "કાયદાનો કબજો માં" રહે છે.

૮૯) બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ધરપકડની તારીખથી આરોપીને જામીન પર અથવા છુટા કરવા અથવા નિર્દોષ જાહેર કરવા જેવા અન્ય આધારો પર મુક્ત કરવાનો આદેશ ન મળે ત્યાં સુધી, તેની કબજો હંમેશા કાયદાનો કબજો રહેશે અને એવું ક્યારેય કહી શકાય નહીં કે તે વ્યક્તિની કબજો ગેરકાયદેસર છે અથવા તે ગેરકાયદેસર કેદ સમાન છે.

૭. સત્ર અદાલત દ્વારા દાવા નો આરોપ-પત્ર અનેઅદાલતી કાર્યવાહી તૈયાર કરવો

૯૦) પ્રકરણ -૧૯ ની જોગવાઈઓ એવી શરત રાખે છે કેઅદાલતી કાર્યવાહી સરકારી વકીલ

દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે અને જ્યારે આરોપી સત્ર અદાલત માં દાવા ની પ્રતિબદ્ધતા અનુસારઅદાલત સમક્ષ હાજર થાય છે અથવા રજૂ કરવામાં આવે છે, ત્યારે ફરિયાદ પક્ષે આરોપી સામે લાવવામાં આવેલા આરોપનું વર્ણન કરીને પોતાનો દાવો ખોલવો જરૂરી છે. ફરિયાદ પક્ષે આરોપીના અપરાધને સાબિત કરવા માટે કયા પુરાવા રજૂ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે તે જણાવવું જરૂરી છે (કલમ ૨૪૯).

૯૧) ત્યારબાદ આરોપી કલમ ૨૫૦ હેઠળ પ્રતિબદ્ધતાની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર મુક્તિ માટે અરજી કરવાનો હકદાર છે અને જો આવી અરજી કરવામાં આવે છે, તો સત્ર અદાલત રેકૉર્ડ અને દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લઈને અને આરોપી અને ફરિયાદ પક્ષ બંનેને સાંભળ્યા પછી, એવા નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે કે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતા કારણો નથી અને તે આરોપીને મુક્ત કરી શકે છે અને આમ કરવાના કારણો નોંધી શકે છે.

૯૨) બીજી બાજુ, જો રેકૉર્ડ અને દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લેતા સત્ર અદાલત નો મત એવો હોય કે આરોપીએ ગુનો કર્યો છે તેવું માની લેવા માટે કોઈ કારણ છે, તો તેણે કલમ ૨૫૧ હેઠળ આરોપ ઘડવા અને આરોપીની દલીલ નોંધવાની રહેશે.

૯૩) જો આરોપી દોષિત ન હોવાની કબૂલાત કરે અને દાવો ચલાવવાનો દાવો કરે, તો કલમ ૨૫૩ હેઠળ, સત્ર અદાલત ને સાક્ષીઓની તપાસ માટે તારીખ નક્કી કરવાની જરૂર છે, અને તેને કોઈપણ સાક્ષીની હાજરી અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજૂ કરવાની ફરજ પાડવા માટે ફરિયાદ પક્ષની વિનંતી પર આદેશો પસાર કરવાની પણ સત્તા છે.

૯૪) ત્યારબાદ, કલમ ૨૫૪ હેઠળ, નિર્ધારિત તારીખે, સત્ર અદાલત ને ફરિયાદ પક્ષના સમર્થનમાં રજૂ કરી શકાય તેવા તમામ પુરાવા લેવા જરૂરી છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈ સત્ર અદાલત ને કોઈપણ સાક્ષીની પૂછપરછ અન્ય સાક્ષીઓની તપાસ ન થાય ત્યાં સુધી મુલતવી રાખવાનો વિવેક પણ આપે છે.

૯૫) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે કલમ ૨૫૪, જે સત્ર અદાલત દ્વારાઅદાલતી કાર્યવાહી સંબંધિત પ્રકરણમાં જોવા મળે છે, તેમાં કોઈ સમય મર્યાદાનો કોઈ પ્રિસ્ક્રિપ્શન નથી અને

તે ફક્ત એટલું જ જણાવે છે કે સાક્ષીઓની તપાસ માટે નક્કી કરેલી તારીખે, સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવશે. મુલતવી રાખવા અથવા ચોક્કસ સમય પછી મામલાને મુલતવી રાખવા પર કોઈ સ્પષ્ટ શરત નથી.

૯૬) ત્યારબાદ કલમ રપપ સત્ર અદાલત ને નિર્દોષ ઠરાવવાનો આદેશ નોંધવાની જોગવાઈ કરે છે જો તેને લાગે કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા અને આરોપીની તપાસ અને વકીલને સાંભળ્યા પછી, આરોપીએ ગુનો કર્યો હોવાનો કોઈ પુરાવો નથી.

૯૭) જો કે, જો સત્ર અદાલત કલમ રપપ હેઠળ નિર્દોષ છૂટકારો નોંધતી નથી, તો આરોપીને પોતાનો બચાવ કરવા અને કલમ રપપ હેઠળ તે જે પુરાવા રજૂ કરવા માંગે છે તે રજૂ કરવા માટે બોલાવવા જરૂરી છે અને જો આરોપી કોઈ પુરાવા રજૂ કરે છે, તો ફરિયાદીએ તેના દાવા નો સારાંશ આપવો જરૂરી છે અને આરોપીના વકીલે તેનો જવાબ આપવો જરૂરી છે.

૯૮) સત્ર અદાલત ફરિયાદી પક્ષના વકીલ અને આરોપીના વકીલની દલીલો સાંભળ્યા પછી, આરોપી દોષિત છે કે નહીં તે અંગે ચુકાદો આપવાનો રહેશે. કલમ રપ૮ પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, સત્ર અદાલત દલીલો પૂર્ણ થયાના ૩૦ દિવસની અંદર અથવા માન્ય કારણોસર મહત્તમ ૪૫ દિવસની અંદર ચુકાદો આપવાનો રહેશે.

૯૯) તેથી પ્રકરણ – XIX માં જોગવાઈઓના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, એવી કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ નથી જે સત્ર અદાલત ને દાવો મુલતવી રાખવાથી અથવા અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી ચોક્કસ સમયગાળા સુધી મુલતવી રાખવાથી વંચિત રાખે.

૮. અદાલતી કાર્યવાહી અને પૂછપરછ સંબંધિત સામાન્ય જોગવાઈઓ સંબંધિત **BNSS** ના પ્રકરણ ૨૬ ની ઝાંખી

૧૦૦) **BNSS** નું પ્રકરણ – ૨૬ પૂછપરછ અને અદાલતી કાર્યવાહી ની સામાન્ય જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે. આ પ્રકરણના શીર્ષકનું નામકરણ જ સૂચવે છે કે આ **BNSS** હેઠળ હાથ ધરવામાં આવનારી પૂછપરછ અને અદાલતી કાર્યવાહી સંબંધિત સામાન્ય જોગવાઈઓ છે, અને તે ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી માટે જ સંદર્ભિત નથી. તે સ્થાપિત

કાયદો છે કે કોઈ બાબતના ચોક્કસ પાસાને લગતી ચોક્કસ અને સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ સામાન્ય હેતુ માટે બનાવાયેલ જોગવાઈઓ પર પ્રભુત્વ મેળવશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પ્રકરણ - ૨૬ માં જોગવાઈઓ એવી જોગવાઈઓ છે જેનું સામાન્ય રીતે પાલન કરવાની હોય છે, સિવાય કે BNSS ની અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ તપાસ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ કરવામાં આવી હોય.

૧૦૧) આ સંદર્ભમાં કલમ ૩૪૬, જેના પર અરજદારનો સમગ્ર દાવો આધારિત છે, તેનો વિચાર કરવો પડશે.

૧૦૨) કલમ ૩૪૬ નીચે મુજબ વાંચે છે:

૩૪૬. કાર્યવાહી મુલતવી રાખવાની અથવા મુલતવી રાખવાની સત્તા.—

(૧) દરેક તપાસ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી માં, હાજર રહેલા બધા સાક્ષીઓની પૂછપરછ ન થાય ત્યાં સુધી કાર્યવાહી દૈનિક ધોરણે ચાલુ રાખવામાં આવશે, સિવાય કે ન્યાયાલય ને કારણો નોંધવા માટે નીચેના દિવસ પછી દાવો મુલતવી રાખવાનું જરૂરી લાગે:

જો કે, જ્યારે પૂછપરછ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી ભારતીય ન્યાય સંહિતા, ૨૦૨૩ (૨૦૨૩ નો ૪૫) ની કલમ ૬૪, કલમ ૬૫, કલમ ૬૬, કલમ ૬૭, કલમ ૬૮, કલમ ૭૦ અથવા કલમ ૭૧ હેઠળના ગુના સાથે સંબંધિત હોય, ત્યારે પૂછપરછ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી આરોપ-પત્ર શીટ દાખલ થયાની તારીખથી બે મહિનાના સમયગાળામાં પૂર્ણ કરવામાં આવશે.

(૨) જો ન્યાયાલય , ગુનાની નોંધ લીધા પછી, અથવા અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ કર્યા પછી, કોઈપણ તપાસ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ કરવાનું મુલતવી રાખવાનું અથવા મુલતવી રાખવાનું જરૂરી અથવા સલાહભર્યું માને છે, તો તે સમય સમય પર, નોંધાયેલા કારણોસર, તેને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો પર, તે વાજબી લાગે તેટલા સમય માટે મુલતવી રાખી શકે છે અથવા મુલતવી રાખી શકે છે, અને જો આરોપી કબજામાં હોય તો વોરન્ટ દ્વારા સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલી શકે છે:

પરંતુ કોઈ પણ અદાલત આ કલમ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને એક સમયે પંદર દિવસથી વધુ મુદત માટે કબજામાં મોકલી શકશે નહીં:

વધુમાં, જ્યારે સાક્ષીઓ હાજર હોય, ત્યારે તેમની તપાસ કર્યા વિના, લેખિતમાં નોંધાયેલા ખાસ કારણો સિવાય, કોઈ મુલતવી અથવા મુલતવી રાખવામાં આવશે નહીં:

વધુમાં, આરોપી વ્યક્તિને તેના પર લાદવામાં આવેલી સજા સામે કારણ બતાવવા માટે સક્ષમ બનાવવાના હેતુથી જ કોઈ મુલતવી રાખવામાં આવશે નહીં: વધુમાં, જો કે—

- (a) કોઈ પક્ષની વિનંતી પર કોઈ મુલતવી રાખવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે જ્યાં સંજોગો તે પક્ષના નિયંત્રણની બહાર હોય;+
- (b) જ્યાં પરિસ્થિતિઓ એક પક્ષના નિયંત્રણની બહાર હોય, ત્યાં બીજા પક્ષના વાંધાઓ સાંભળ્યા પછી અને લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણોસર અદાલત દ્વારા બે કરતા વધુ મુલતવી રાખી શકાશે નહીં;
- (c) એક પક્ષના વકીલ બીજા ન્યાયાલય માં રોકાયેલા છે તે હકીકત મુલતવી રાખવાનું કારણ રહેશે નહીં;
- (d) જ્યાં કોઈ સાક્ષી ન્યાયાલય માં હાજર હોય પણ કોઈ પક્ષકાર અથવા તેનો વકીલ હાજર ન હોય, અથવા પક્ષકાર અથવા તેનો વકીલ, ન્યાયાલય માં હાજર હોવા છતાં, સાક્ષીની તપાસ કરવા અથવા તેની તપાસ કરવા તૈયાર ન હોય, તો ન્યાયાલય , જો તેને યોગ્ય લાગે, તો સાક્ષીનું નિવેદન નોંધી શકે છે અને સાક્ષીની મુખ્ય તપાસ અથવા તેની તપાસ કરવા માટે યોગ્ય લાગે તેવા આદેશો પસાર કરી શકે છે, જેમ કે દાવો હોય.

સમજૂતી ૧.— જો આરોપીએ ગુનો કર્યો હોવાની શંકા ઉભી કરવા માટે પૂરતા પુરાવા પ્રાપ્ત થયા હોય, અને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) દ્વારા વધુ પુરાવા મેળવવાની શક્યતા જણાય, તો સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે આ એક વાજબી કારણ છે.

સમજૂતી ૨.— જે શરતો પર મુલતવી અથવા મુલતવી રાખી શકાય છે તેમાં યોગ્ય કીસ્સાઓમાં, ફરિયાદ પક્ષ અથવા આરોપી દ્વારા ખર્ચની ચુકવણીનો સમાવેશ થાય છે.

૧૦૩) કલમ ૩૪૬ પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, તે ન્યાયાલય ને કાર્યવાહી મુલતવી રાખવા અથવા મુલતવી રાખવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. પેટા-કલમ (૧) જણાવે છે કે દરેક તપાસ અથવા અદાલતી કાર્યવાહી માં, હાજર રહેલા બધા સાક્ષીઓની તપાસ ન થાય ત્યાં

સુધી કાર્યવાહી દૈનિક ધોરણે ચાલુ રાખવામાં આવશે. તે જણાવે છે કેઅદાલત જો જરૂરી જણાય તો, કાર્યવાહીને બીજા દિવસ પછી મુલતવી રાખી શકે છે, પરંતુ તેણે તેના કારણો નોંધવા પડશે. આમ, પેટા-કલમ (૧) મૂળભૂત રીતે એવી જોગવાઈ કરે છે કે દૈનિક ધોરણે તપાસ અથવાઅદાલતી કાર્યવાહી ચલાવવા માટે દરેક પ્રયાસ કરવામાં આવશે અને તે પછીના દિવસ પછી મુલતવી રાખવી જોઈએ નહીં અને જો આવી મુલતવી હોય તો પણ, ચોક્કસ કારણો નોંધવા જોઈએ.

૧૦૪) કલમ ૩૪૬(૧) ની જોગવાઈ BNSS ની કલમ ૬૪ થી ૬૮ અને કલમ ૭૦ થી ૭૧ હેઠળના ગુનાઓના સંદર્ભમાંઅદાલતી કાર્યવાહી ચલાવવા માટે ૨ મહિનાની બાહ્ય મર્યાદા બનાવે છે. આમ, ફક્ત પ્રોવિઝો દ્વારા વિચારવામાં આવેલા દાવાઓમાં જ,અદાલતી કાર્યવાહી ૨ મહિનાના સમયગાળામાં પૂર્ણ કરવી પડશે.

૧૦૫) કલમ ૩૪૬(૨) જણાવે છે કેઅદાલત ગુનાની નોંધ લીધા પછી, જો તેનેઅદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવાની જરૂર લાગે, તો તે સમય સમય પર, કારણો નોંધીને, તેને વાજબી લાગે તેટલા સમય માટેઅદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખી શકે છે અથવા મુલતવી રાખી શકે છે. તે શરત રાખે છે કે આવી મુલતવી અથવા મુલતવી રાખવા પર,અદાલત વોરન્ટ દ્વારા, આરોપીને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલી શકે છે, જો તે કબજામાં હોય.

૧૦૬) અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે 'જો આરોપી કબજામાં હોય તો તેને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) કરો' શબ્દનો અર્થ એ થશે કે જો આરોપી પહેલેથી જ કબજામાં હોય, તો વોરન્ટ જારી કરીને, એટલે કે, લેખિત નિર્દેશ દ્વારા, આરોપીને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલી શકાય છે. અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે કલમ ૩૪૬(૨) માં કબજામાં હોય તેવા આરોપીના સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે કોઈ સમય મર્યાદા નિર્ધારિત નથી.

૧૦૭) જો કે, આ દાવા માં સમગ્ર દલીલ પ્રથમ જોગવાઈ પર આધારિત છે જે જણાવે છે કે અદાલત આ કલમ હેઠળ આરોપીને એક સમયે ૧૫ દિવસથી વધુ સમય માટે કબજામાં મોકલી શકશે નહીં.

૧૦૮) અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે કલમ ૩૪૬ (૨) માં "આરોપીનો કબજામાં રાખવા" શબ્દની સરખામણીમાં જોગવાઈ "આરોપીનો કબજામાં રાખવા" પર વિચાર કરે છે, જે "કબજામાં હોય તો આરોપીને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) કરો" છે. આ જોગવાઈ જે મહત્તમ ૧૫ દિવસના સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) સમયગાળાની જોગવાઈ કરે છે તે મૂળભૂત રીતે ત્યારે જ અમલમાં આવશે જ્યારે ન્યાયાલય, અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખતી વખતે અથવા મુલતવી રાખતી વખતે, એવા આરોપીને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) આપી રહી હોય જે કબજામાં ન હોય અને પહેલી વાર અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખતી વખતે કબજામાં લેવાનો આદેશ આપવામાં આવે. ફક્ત આવી સ્થિતિમાં જ સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ફક્ત ૧૫ દિવસના સમયગાળા માટે હોઈ શકે છે. જો કે, જો કોઈ વ્યક્તિ પહેલેથી જ કબજામાં હોય, તો તેને કબજામાં મોકલતી વખતે આવી કોઈ સમય મર્યાદા લાદી શકાતી નથી.

૧૦૯) કલમ ૩૪૬(૨) અને કલમ ૩૪૬(૨) ની પહેલી જોગવાઈમાં પરિભાષામાં તફાવત એ સંકેત આપે છે કે જોગવાઈમાં વપરાયેલી પરિભાષા શા માટે અલગ છે, જેના કારણે પરિભાષામાં તફાવત સંબંધિત બને છે. કલમ ૩૪૬(૨) અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવા અથવા મુલતવી રાખવાનો વિચાર કરે છે, જેના માટે કારણો નોંધવા પડે છે. અદાલત દ્વારા આરોપી વ્યક્તિને કબજામાં મોકલવાની જોગવાઈનું કારણ મૂળભૂત રીતે એ છે કે શક્ય છે કે આરોપીના કારણે કોઈ કૃત્યને કારણે અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવામાં આવી રહી હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલતી કાર્યવાહી નો સામનો કરી રહેલા આરોપી દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી ને લંબાવવાનો પ્રયાસ થઈ શકે છે અને આવી

પરિસ્થિતિમાં વિધાનસભાએ સત્ર ન્યાયાલય ને આરોપીનો કબજામાં મોકલવા માટે સત્તા આપવાનું યોગ્ય માન્યું છે.

૧૧૦) શક્ય છે કે આરોપી ત્યાં સુધી જામીન પર હોય અને છતાં તે સાક્ષીઓ હાજર ન થાય તેની ખાતરી કરીને અદાલતી કાર્યવાહી લંબાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હોય, વગેરે. આ કારણોસર જ સત્ર ન્યાયાલય ને અદાલતી કાર્યવાહી ઝડપી બનાવવા અને અદાલતી કાર્યવાહી ચલાવવામાં આવી રહેલી કોઈપણ અવરોધોને દૂર કરવાના સ્પષ્ટ હેતુથી આરોપીનો કબજામાં મોકલવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.

૧૧૧) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે અદાલત પાસે BNSS ની કલમ ૪૭૮ માં જોગવાઈ મુજબ જામીન રદ કરવાની સત્તા ન પણ હોય કારણ કે જામીન આપતી વખતે લાદવામાં આવેલી શરતોનું કોઈ ઉલ્લંઘન થયું નથી. કલમ ૩૪૬(૨) મૂળભૂત રીતે તે અસ્પષ્ટતાને દૂર કરે છે અને સ્પષ્ટ કરે છે કે અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખતી વખતે અથવા મુલતવી રાખતી વખતે સત્ર અદાલત પાસે એવા આરોપીનો કબજામાં મોકલવાની સત્તા છે જે અદાલતી કાર્યવાહી ના સંચાલનમાં અવરોધ ઊભો કરી રહ્યો છે.

૧૧૨) જો અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવાને કારણે તેને કબજામાં લેવામાં આવ્યો હોય, તો સ્વાભાવિક રીતે, તેની અટકાયત લાંબા સમય સુધી ન હોઈ શકે જેનાથી અદાલતી કાર્યવાહી વિલંબિત થાય અને ઝડપી અદાલતી કાર્યવાહી સુનિશ્ચિત કરવાના વિધાનસભાના ઉદ્દેશ્યને નિરાશ કરી શકાય. ખાસ કરીને આ કારણોસર જ્યારે આરોપીને અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખતી વખતે કબજામાં લેવામાં આવે છે ત્યારે સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) નો સમયગાળો ૧૫ દિવસનો નક્કી કરવામાં આવે છે.

૧૧૩) જો કે, જો આરોપી જામીનની વિનંતી નકારવાના કારણે પહેલાથી જ કબજામાં હોય, તો તે પહેલાથી જ અટકાયતમાં છે અને ઉપરોક્ત અટકાયત ચાલુ રાખવામાં આવી કોઈ અવરોધ રહેશે નહીં. એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જામીનની વિનંતી નકારવાથી, અદાલત પહેલાથી

જ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી ગઈ હતી કે આરોપીને કેદ કરવો ન્યાયના હિતમાં છે. આ કારણોસર, અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખતી વખતે અથવા મુલતવી રાખતી વખતે, પહેલાથી જ કબજામાં હોય તેવા વ્યક્તિને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર મોકલતી વખતે કોઈ સમય મર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવતી નથી.

૧૧૪) જો કોઈ વ્યક્તિ તપાસ પૂર્ણ થયા પછી પહેલેથી જ કબજામાં હોય, જેમ ઉપર પહેલાથી જ જોવામાં આવ્યું છે, તો તેની કબજો કોઈપણ સમયમર્યાદા દ્વારા મર્યાદિત નથી, અને તે અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી રહેશે. આ કારણોસર. કલમ ૩૪૬ (૨) ફક્ત એટલું જ જણાવે છે કે કબજામાં રહેલા વ્યક્તિને કબજામાં મોકલવામાં આવશે અને સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે કોઈ સમયમર્યાદા જણાવવામાં આવી નથી.

૧૧૫) અહીં એ જણાવવું જરૂરી છે કે BNSS ની જોગવાઈઓ હેઠળ, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે છે અથવા તપાસ અધૂરી અને ચાલુ હોય ત્યારે જ તેને પહેલી વાર અટકાયતમાં લેવામાં આવે છે, ત્યારે અટકાયતનો સમયગાળો સ્પષ્ટપણે ૨૪ કલાક અને એક સમયે ૧૫ દિવસથી વધુ નહીં અને કુલ ૬૦ કે ૯૦ દિવસ માટે જણાવવામાં આવે છે. આવા કીસ્સાઓમાં પણ, અટકાયત ચાલુ રાખવા માટે આરોપીની રજૂઆત જરૂરી છે અને તપાસ તબક્કા દરમિયાન અટકાયત માટે ચોક્કસ બાહ્ય મર્યાદા છે.

૧૧૬) તપાસના તબક્કા દરમિયાન ધ્યાનમાં લેવામાં આવતો ૧૫ દિવસનો સમયગાળો કલમ ૩૪૬ (૨) ની પહેલી જોગવાઈમાં સામેલ છે જ્યારે અદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવામાં આવી રહી હોય અથવા મુલતવી રાખવામાં આવી રહી હોય. ૧૫ દિવસનો આ સમયગાળો ફક્ત ત્યારે જ લાગુ થઈ શકે છે જ્યારે અદાલત દાવો મુલતવી રાખતી વખતે આરોપીનો કબજામાં મોકલવાનો નિર્ણય લે. જો આરોપી પહેલેથી જ કબજામાં હોય, તો ન્યાયાલય ને ફક્ત વોરન્ટ જારી કરીને તેને ફરીથી કબજામાં મોકલવાનો રહેશે અને સઘન પુછપરછ

આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) માટે સમયરેખા નક્કી કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.

૧૧૭) આ સંદર્ભમાં જામીનની વ્યાખ્યા અને ખ્યાલ ખૂબ જ સુસંગત બનશે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, જે ક્ષણે કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ થાય છે, તે કાયદાના કબજામાં હોય છે. જે ક્ષણે આરોપીને દંડાધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે છે અને દંડાધિકારી તેને કબજામાં મોકલવાનો આદેશ આપે છે, તે ક્ષણે તે કાયદાના કબજામાં રહે છે.

૧૧૮) એ વાતમાં કોઈ શંકા નથી કે ગુનાના આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવાનો અધિકાર દંડાધિકારી અથવા સત્ર અદાલત નો છે. જો કે, જો દંડાધિકારી અથવા સત્ર અદાલત તે વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવાનો ઇનકાર કરે છે, તો આવી વ્યક્તિ હંમેશા કાયદાના કબજામાં રહેશે. જો કોઈ વ્યક્તિ કાયદાના કબજામાં હોય, તો તે વ્યક્તિને ગેરકાયદેસર કેદ કરવાનો અથવા તેની કબજો ગેરકાયદેસર હોવાનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી.

૧૧૯) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે જ્યારે સત્ર અદાલત અને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આરોપીની જામીન વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવે છે, ત્યારે પરિણામ એ આવશે કે આરોપીને જામીન પર અથવા છુટા કરવા પર અથવા નિર્દોષ છૂટવાના આદેશો ન મળે ત્યાં સુધી કાયદાના કબજામાં રહેવું પડશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે જામીન નામંજૂર કરવામાં આવે છે અને જ્યાં સુધી આરોપીને ત્યારબાદ જામીન પર મુક્ત કરવામાં ન આવે અથવા છુટા કરવા ન કરવામાં આવે અથવા નિર્દોષ છૂટવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તે હંમેશા કાયદાના કબજામાં રહેશે અને જામીનની વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવ્યા પછી આ કબજો માટે કોઈ સમય મર્યાદા નથી. આવી વ્યક્તિ જેની જામીન વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવી છે તે અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી કાયદેસર કબજામાં રહે છે.

૧૨૦) તેથી એ સ્પષ્ટ છે કે અરજદારના વિદ્વાન વકીલનો દલીલ કે આરોપીના ૧૫ દિવસથી વધુના સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ગેરકાયદેસર

અટકાયત સમાન છે તે સ્વીકારી શકાય નહીં. જોઅદાલતી કાર્યવાહી મુલતવી રાખવામાં આવી રહી હતી ત્યારે અરજદારોને પહેલી વાર કબજામાં મોકલવામાં આવે, તો ૧૫ દિવસની બાહ્ય મર્યાદા અમલમાં આવશે. બીજી બાજુ, જો આરોપીઓ પહેલેથી જ કબજામાં હતા અને જામીન માટેની વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવી હોય, તો તેમને અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષ સુધી અથવા તેમના જામીન અંગેના અનુગામી આદેશો પસાર ન થાય ત્યાં સુધી કબજામાં રહેવું પડશે. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે અરજદારનો સંપૂર્ણ દલીલ કે ૧૭.૧૧.૨૦૨૫ થી ૧૫ દિવસ પછી અરજદારોની કબજો ગેરકાયદેસર બની ગઈ તે સ્વીકારી શકાય નહીં.

૯. અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી જામીન પર મુક્ત થવાનો હક

૧૨૧) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે ફક્ત બે જ જોગવાઈઓ છે જે આરોપી વ્યક્તિને અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર આપે છે અને તે ફક્ત કલમ ૪૭૯ અને કલમ ૪૮૦(૬) હેઠળ જ જોવા મળે છે. કલમ ૪૭૯ BNSS ના કલમ ૪૭૯ જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

કલમ ૪૭૯. મહત્તમ સમયગાળો

કે જેના માટે કેદીઓને અટકાયતમાં રાખી શકાય છે.

(૧) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ, આ સંહિતા હેઠળ તપાસ, પૂછપરછ અથવાઅદાલતી કાર્યવાહી ના સમયગાળા દરમિયાન, કોઈપણ કાયદા હેઠળના ગુના (જેના માટે મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદની સજા તે કાયદા હેઠળ સજાઓમાંની એક તરીકે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી હોય તે ગુનો ન હોય) તે કાયદા હેઠળ તે ગુના માટે નિર્દિષ્ટ મહત્તમ કેદની મુદતના અડધા ભાગ સુધી અટકાયતમાં રહી હોય, તો તેનેઅદાલત દ્વારા જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે:

પરંતુ જો આવી વ્યક્તિ પહેલી વાર ગુનેગાર હોય (જે ભૂતકાળમાં ક્યારેય કોઈ ગુના માટે દોષિત ઠર્યો નથી), તોઅદાલત તેને જામીન પર મુક્ત કરશે, જો તેણે તે કાયદા હેઠળ આવા ગુના માટે નિર્દિષ્ટ મહત્તમ કેદની મુદતના એક તૃતીયાંશ સુધી અટકાયતમાં રાખ્યો હોય:

વધુમાં, ન્યાયાલય, સરકારી વકીલને સાંભળ્યા પછી અને તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, આવી વ્યક્તિને ઉપરોક્ત સમયગાળાના અડધા કરતાં વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ આપી શકે છે અથવા તેના જામીનખત ને બદલે જામીન જામીનખત પર મુક્ત કરી શકે છે:

એવી પણ શરત છે કે આવી કોઈ પણ વ્યક્તિને તપાસ, પૂછપરછ અથવાઅદાલતી કાર્યવાહી ના સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ કેસમાં તે કાયદા હેઠળ ઉક્ત ગુના માટે પૂરી પાડવામાં આવેલ મહત્તમ કેદની મુદત કરતાં વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવામાં આવશે નહીં.

સમજૂતી.—જામીન આપવા માટે આ કલમ હેઠળ અટકાયતના સમયગાળાની ગણતરી કરતી વખતે, આરોપી દ્વારા કાર્યવાહીમાં વિલંબને કારણે પસાર કરાયેલ અટકાયતના સમયગાળાને બાકાત રાખવામાં આવશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) માં કંઈપણ હોવા છતાં, અને તેની ત્રીજી જોગવાઈને આધીન, જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ સામે એક કરતાં વધુ ગુનામાં અથવા બહુવિધ દાવાઓમાં તપાસ, પૂછપરછ અથવાઅદાલતી કાર્યવાહી પડતર હોય, તોઅદાલત દ્વારા તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) જેલના અધિક્ષક, જ્યાં આરોપી વ્યક્તિને અટકાયતમાં રાખવામાં આવે છે, પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત સમયગાળાના અડધા અથવા ત્રીજા ભાગ પૂર્ણ થયા પછી, જેમ બને તેમ, આવી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવા માટે પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કાર્યવાહી કરવા માટે ન્યાયાલય ને લેખિતમાં અરજી કરશે.

૧૨૨) કલમ ૪૭૯ હેઠળ, જે આરોપી કસ્ટડીમાં છે તેને જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર મળે છે, જો તેની અટકાયત તે ગુનામાં કાયદા મુજબ નિર્ધારિત મહત્તમ સજાના સમયગાળાના અડધાથી વધુ સમય સુધી રહી હોય, શરતે કે તે ગુનાઓ મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદથી દંડનીય ન હોય. જો આરોપી અંતે દોષિત ઠરે ત્યારે તેને મળનારી સજાના સમયગાળાના ૫૦% કરતાં વધુ સમય સુધી કસ્ટડીમાં રહ્યો હોય, તો તેને જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર મળે છે. જો આરોપી પ્રથમવારનો ગુનેગાર હોય, તો આ સમયમર્યાદા વધુ ઘટાડીને મહત્તમ સજાના ૧/૩ સમયગાળે લાવવામાં આવે છે. અદાલત માટે એકમાત્ર આવશ્યકતા એ છે કે, તે વ્યક્તિને મુક્ત કરવા પહેલાં, જે અડધા

સમયગાળાથી વધુ કસ્ટડીમાં રહ્યો છે, સરકારી વકીલને સાંભળવું જોઈએ.

૧૨૩) પરંતુ, કલમ ૪૭૯(૨) એક અપવાદ રાખે છે કે, જો કોઈ વ્યક્તિ સામે અનેક કેસોમાં તપાસ અથવા ટ્રાયલ ચાલી રહ્યો હોય, તો તેને જામીનનો લાભ મળવાનો હકદાર ગણવામાં આવશે નહીં. અહીં ઉલ્લેખનીય છે કે, જ્યાં આરોપી કસ્ટડીમાં રાખવામાં આવ્યો છે તે જેલના અધિક્ષક પર એ ફરજ મૂકવામાં આવી છે કે, જો તેની કસ્ટડી હેઠળનો આરોપી પહેલેથી જ મહત્તમ સજાના અડધા અથવા ૧/૩ સમયગાળાથી વધુ સમય પસાર કરી ચૂક્યો હોય, તો તે અંગે અદાલતમાં લેખિત અરજી કરે. આથી, ટ્રાયલ શરૂ થયા બાદ પણ, જો આરોપી સંભવિત સજાના ૫૦% અથવા ૧/૩ સમયગાળાથી વધુ કસ્ટડીમાં રહ્યો હોય, તો તેને જામીન માંગવાનો અધિકાર રહેશે, ભલે તે અંતે દોષિત ઠરે.

૧૨૪) ટ્રાયલ શરૂ થયા પછી જામીન મેળવવાનો બીજો પ્રાવધાન કલમ ૪૮૦(૬) હેઠળ આપવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:

“(૬) કોઈપણ એવો કેસ, જે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ચાલે છે, તેમાં જો કોઈ બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના આરોપી સામેનો ટ્રાયલ કેસમાં પુરાવા લેવા માટે નિર્ધારિત પ્રથમ તારીખથી સાઠ દિવસની અંદર પૂર્ણ ન થાય, તો આવી વ્યક્તિ, જો તે સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન કસ્ટડીમાં હોય, તો તેને મેજિસ્ટ્રેટની સંતોષ મુજબ જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે, સિવાય કે મેજિસ્ટ્રેટ લેખિત કારણો નોંધાવીને અન્યથા આદેશ આપે.”

૧૨૫) ઉપરોક્તમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, માત્ર તેવા કેસોમાં જ, જે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે અને જેમાં બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના આરોપીનો ટ્રાયલ ૬૦ દિવસની અંદર પૂર્ણ ન થયો હોય, ત્યારે જ આરોપીને જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર મળે છે. અન્ય શબ્દોમાં, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ચાલતા કેસોમાં, જો ટ્રાયલ શરૂ થયા બાદ ૬૦ દિવસની અંદર પૂર્ણ ન થાય અને આરોપી તે સમયગાળા સુધી કસ્ટડીમાં રહ્યો હોય, તો તે કલમ ૪૮૦ હેઠળ જામીનની માંગ કરી શકે છે.

૧૨૬) અહીં એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે સત્ર અદાલત દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી પૂર્ણ ન

થવા બદલ કોઈ વ્યક્તિને મુક્ત કરવાની કોઈ જોગવાઈ નથી. જો BNSS કાયદાની જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે ફક્ત દંડાધીકારી દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી પૂર્ણ કરી શકાય તેવા દાવા ઓના સંદર્ભમાં જ અધિકાર પ્રદાન કરે છે જ્યારે અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષમાં વિલંબ થાય છે, તો જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા, સત્ર અદાલત દ્વારા અદાલતી કાર્યવાહી ચાલી રહેલા આરોપીને અદાલતી કાર્યવાહી ના નિષ્કર્ષમાં કોઈપણ વિલંબને કારણે જામીન મેળવવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં.

૧૨૭) બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો સત્ર અદાલત દ્વારા સુનાવણીપાત્ર ગુનાના આરોપી વ્યક્તિની અદાલતી કાર્યવાહી કોઈ ચોક્કસ સમયમર્યાદામાં પૂર્ણ ન થાય, તો આવી વ્યક્તિ જામીન માંગી શકતી નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સત્ર અદાલત દ્વારા સુનાવણીપાત્ર ગુના કરવાના આરોપી વ્યક્તિઓની અદાલતી કાર્યવાહી ના સંદર્ભમાં, અદાલતી કાર્યવાહી ની લંબાઈનો કોઈ અર્થ રહેશે નહીં. જો અદાલતી કાર્યવાહી વાજબી રીતે લાંબા સમય સુધી પૂર્ણ ન થાય તો પણ, આરોપી એવી રીતે જામીન માંગી શકતો નથી જે રીતે એવા ગુનાઓનો સામનો કરી રહ્યો હોય જે ફક્ત દંડાધીકારી દ્વારા સુનાવણીપાત્ર હોય. સત્ર અને દંડાધીકારી દ્વારા સુનાવણીપાત્ર ગુનાઓના સંદર્ભમાં કાયદા દ્વારા કરવામાં આવેલ આ સ્પષ્ટ ભેદ ફક્ત એ જ સૂચવે છે કે કોઈપણ આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવાની માંગ કરવાનો અધિકાર નથી કારણ કે તેની અદાલતી કાર્યવાહી ના સંચાલનમાં વિલંબ થાય છે. જો આ સંદર્ભમાં વાંચવામાં આવે તો, કલમ ૩૪૬(૨) હેઠળની જોગવાઈ તેની બધી સુસંગતતા ગુમાવશે અને કોઈપણ આરોપી, જેના પર સત્ર અદાલત દ્વારા વિશિષ્ટ અદાલતી કાર્યવાહી હેઠળનો ગુનો કરવાનો આરોપ છે, તે ફક્ત ૧૫ દિવસથી ઓછા સમયગાળા માટે સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) પર રાખવાની માંગ કરી શકશે નહીં.

૧૨૮) આપણે ઉતાવળમાં ઉમેરી શકીએ છીએ કે આનો અર્થ એ નથી કે સત્ર અદાલત પાસે અદાલતી કાર્યવાહી આરામથી ચલાવવાનો વિવેક છે. પૂછપરછ અને અદાલતી

કાર્યવાહી સંબંધિત સામાન્ય જોગવાઈ, જેમાં અદાલતી કાર્યવાહી દૈનિક ધોરણે ચલાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે, તેનું પાલન કરવું પડશે અને કારણો આપવા પડશે, જો મામલો બીજા દિવસથી આગળ મુલતવી રાખવામાં આવી રહ્યો હોય. આ કઠોરતા હંમેશા રહેશે, પરંતુ તે જ સમયે, દૈનિક ધોરણે અદાલતી કાર્યવાહી ચલાવવાની આ જરૂરિયાતનું પાલન ન કરવાથી આરોપીને એવી દલીલ કરવાનો અધિકાર મળશે નહીં કે તેની અટકાયત અથવા કબજામાં સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) ગેરકાયદેસર છે અને તેને તાત્કાલિક જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવે.

૧૨૯) અહીં એ સ્પષ્ટ કરવું જોઈએ કે જો અદાલતી કાર્યવાહી શરૂ થવામાં અથવા સમાપ્ત થવામાં કોઈ કારણસર વિલંબ થાય છે જે આરોપીને આભારી નથી, તો આરોપીને જામીન માંગવાનો અધિકાર હશે કે તેની કોઈ ભૂલ ન હોવા છતાં અદાલતી કાર્યવાહી ના સંચાલનમાં વિલંબને કારણે તેની જેલ બિનજરૂરી રીતે લંબાવવામાં આવી રહી છે. આવી સ્થિતિમાં, અદાલત આ વિનંતી પર વિચાર કરવો પડશે અને ઉપરોક્ત દાવાની ગુણવત્તા પર નિર્ણય લેવો પડશે. જોકે, આનો અર્થ એ નથી કે આરોપીને જામીન મેળવવાનો અવિશ્વસનીય અધિકાર પ્રાપ્ત થયો છે. આરોપી હંમેશા કાયદાના કબજામાં રહેશે અને તેને ગેરકાયદેસર અટકાયતમાં રાખવાનો આગ્રહ રાખી શકાય નહીં.

૧૩૦) ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત ચુકાદાઓ અને જેના પર શ્રી ભટ્ટ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે બાબતના આ પાસાને ધ્યાનમાં લેતા નથી એટલે કે કલમ ૩૪૬ (૨) માં વપરાયેલ કબજામાં સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) કરેલ શબ્દ અને કલમ ૩૪૬ (૨) ની પ્રથમ જોગવાઈમાં કબજામાં સઘન પુછપરછ આદેશ (સઘન પુછપરછ આદેશ (રીમાન્ડ)) કરેલ શબ્દમાં તફાવત અને બધા ટાંકણા અન્ય મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત છે અને તે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલી દલીલોમાં કોઈ મદદ કરી શકતા નથી.

૧૩૧) તેથી, અમને આ હુકમપત્ર અરજીઓ પર વિચાર કરવા માટે કોઈ કારણ મળતું નથી.

તેથી, હાલની હુકમપત્ર અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તીશ્રી એન.એસ. સંજય ગૌડા)

(ન્યાયમૂર્તીશ્રી ડી.એમ.વ્યાસ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.